

सन्दकपुर गाउँपालिका सन्दकपुर गाउँपालिकाको राजपत्र

खण्ड:६

संख्या: ३

मिति: २०७९/०३/३१

भाग १

सन्दकपुर गाउँपालिका,

सन्दकपुर गाउँपालिका गाउँसभाबाट पारित उल्लेखि “नीति तथा कार्यक्रम, २०७९” स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

गाउँसभाबाट स्विकृत मिति: २०७९/०३/१०

प्रमाणीकरण मिति: २०७९/०३/३१

सन्दकपुर गाउँपालिकाको यस सार्वभौसत्ता सम्पन्न नेपाली जनताको अभूतपूर्व, अपूरणीय, महान त्याग तपस्या र बलिदानबाट स्थापित संघीय लोकतन्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थालाई अंगीकार गरेको नेपालको संविधान अनुसार गठन भएका तीन तहका सरकारहरु मध्ये यस सन्दकपुर गाउँपालिका पनि एक सार्वभौसत्ता सम्पन्न स्थानीय सरकार हो । संघीय व्यवस्थाको यो दास्तो स्थानीय सरकारले आर्थिक वर्ष २०७९/१०८० को बार्षिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न जनता र सरोकारवाला पक्ष सबैसँग व्यापक छलफल, विश्लेषण र निर्णय गरि सन्दकपुर गाउँपालिकाको वस्तुगत अवस्थालाई नजिकबाट मुल्याङ्कन गर्दै सम्भव भएसम्मको प्रयासबाट जनताको इच्छा, चाहना अनुसार गरिएको छ ।

सर्वप्रथम म ज्ञात अज्ञात महान सहिदहरु प्रति हार्दिक श्रद्धाङ्गली व्यक्त गर्दै सादर नमन सम्मान प्रकट गर्न चाहान्छु जसले आज हामीलाई यो नेपाल बनाउने सुर्वण अवसर दिलाएर सहादत प्राप्त गरे । सबै सदस्य ज्यूहरुलाई आजका दिन सम्मको कार्यकाललाई अत्याधिक रूपमा जनताको विकास प्रतिको उत्कृष्ट चाहानालाई पुरा गर्दै यहाँ सम्म सफलताका साथ आउन सफल भएकोमाहार्दिक बधाई तथा आगामी कार्यकालको सफलकार्यकालको शुभकामाना व्यक्त गर्न चाहान्छु साथै सहयोग गर्नुहने सबै कर्मचारी र स्थानीय जनता सबैलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

अब म यस सन्दकपुर गाउँपालिकाको आ.व.२०७९।०८० को नीति बजेट तथा कार्यक्रमलाई यस सम्मानित सभामासभाध्यक्षको आज्ञानुसार प्रस्तुत गर्न चाहान्छु ।

खण्ड १

१. परिचय र समीक्षा :

१.१. सन्दकपुर गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय:

सन्दकपुर गाउँपालिका साविकका माईमझुवा, सुलुवुङ्ग, मावु, जमुना गाविसहरु र माईपोखरी गाविसको ४ देखि ९ सम्मका वडा मिलाएर साविकका ४२ वडाहरुको जनसंख्या र भूगोललाई आधार वनाएर पाँच वटा वडामा विभाजन गरि नेपालको सुदुरपूर्वी सुन्दर इलाम जिल्लाको उत्तरी क्षेत्रमा अवस्थित प्राकृतिक, संस्कृतिक, धार्मिक एवं भौगोलिक रूपमा एक सुन्दरर धनी स्थानीय तह हो । देशमा कूल ७५३ स्थानीय तह मध्ये सन्दकपुर गाउँपालिका जनसंख्याको हिसावले १३३ औ सानो स्थानीय तह हो भने क्षेत्रफलको आधारमा ४७७ औ सानोस्थानीय तह हो । यस गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं. १ र ३ मा पर्ने देउराली बजार मावुमोडमा अवस्थित छ । कृषि तथा पशुपालन, वैदेशिक रोजगार तथा जडिवुटि खेती यहाँका मानिसहरुको प्रमुख व्यवसाय हो । राई, लिम्बु वाह्ण, क्षेत्री, शेर्पा, सुनुवार, तामाङ्ग, गुरुङ, मगर, दमाड, कामी, भुजेल भोटे र थामी जस्ता जातजाति यहाँ बसोवास गर्दछ । यहाँ हिन्दु किराँत वौद्ध क्रिश्चियन जस्ता धर्मवालम्भी हरु बसोवास गर्दछन् । साकेला वा उधौलीउभौली, दशै, तिहार, ल्होसार किसमस जस्ता प्रमुख चाडपर्वहरु माईन्छ । मारुनी, संगेनी, बालन, हाकपारे केलाङ्ग, साकेला नाँच, हुरा, आदी यस क्षेत्रमा पाईने साँस्कृतिक नाँचहरु हुन् । उचाईको हिसावले हेर्दा यहाँको धरातलीय भूवनोट ९०० मिटर देखि ३६३६ मिटर सम्म लेकवेसी रहेको यस गाउँपालिका हावापानी, वनस्पति, जनावर तथा अन्य थुप्रै हिसावले विविधता भएको गाउँपालिका हो । प्रसिद्ध धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल माईपोखरी यसै क्षेत्रमा पर्दछ । विभिन्न लोपउन्मुख चराचुरुङ्गी, बनस्पतीहरुर जीवहरु जस्तै ठकठके, रेडपाण्डा चौरीयस क्षेत्रको थप आकर्षणको रूपमा रहेको छ । समग्रमा सन्दकपुर गाउँपालिका, संस्कृतिक, धार्मिक एवं भौगोलिक र पर्यावरणीय तथा जैविक विविधताको रूपमा निकै धनी गाउँपालिका हो ।

गाउँपालिकाको नामाकरणः

यस गाउँपालिकाको नामाकरणको सम्बन्धमा अनेको किम्बदन्तीहरु छन् । स्थानीय मानिसहरुको आ-आफ्नै भनाईहरु रहेको पाइन्छ । परापूर्व कालमा ऋषिमुनीहरुले (सन्तहरुले) तपस्या गर्ने गरेको र उक्त डाँडामा समाधी प्राप्त गरि हिउँले सन्तलाई सोही डाँडामा पुरिएको भन्ने किम्बदन्ती रहेको छ । त्यस डाँडालाई त्यसै घटनाबाट सन्तपुर भनिएको र पछि अपभ्रंस भई सन्दकपुर नामाकरण भएको स्थानीयहरुको भनाई छ । यस सन्दकपुर डाँडा वडा नं २ माईमझुवाका र वडा नं. ४ मावुको सिमानामा पर्ने समुन्द्री सतहबाट ३६३६ मीटरको उचाईमा अवस्थित छ, जहाँबाट विभिन्न हिमश्रृंखलाहरुको रमणीय दृष्यहरु अवलोकन, सूर्योदय, प्राकृतिक सुन्दरता र जैविक विविधताको अवलोकनका गर्न सकिन्छ । तर्सथ प्रसिद्ध पर्यटकीय स्थलका रूपमा रहेको यसे सन्दकपुर भन्ने डाँडाका नामबाट यस गाउँपालिकाको नाम राखिएको छ । नेपाल भारत सिमानामा पर्ने सन्दकपुर भारतीय पर्यटन नक्सामा सन्दकफू नामले प्रसिद्ध छ । 'सन्दकफू' लाप्चा भाषाको शब्द हो जसको अर्थ खिमा, उच्च पहाडी भेगमा पाइने एक बहुमुल्य बहुऔषधीको गुण भएको जडिबुट्टी भन्ने हुन्छ । सोही सन्दकफू शब्दबाट अपभ्रम्स भई सन्दपुर नामाकरण भएको अर्का थरीको भनाई पनि रहेको छ ।

भौगोलिक अवस्थिति र स्वरूपः

यस गाउँपालिकाको पूर्वमा भारत दार्जिलिङ्ग जिल्लाको सिंहलिला नेशनलपार्कसँग सिमाना जोडिएको छ, भने पश्चिम, उत्तर र दक्षिणमा क्रमशः इलाम नगरपालिका, पाँचथर जिल्लाको फालेलुड गाउँपालिका र माईजोगमाई गाउँपालिका पर्दछन् । दक्षिण पश्चिममा मेची राजमार्गको समिपमा रहेको यस गाउँपालिकाको पूर्वी भागमा निर्माणाधीन सीमा सडक समेत पर्दछ । समुद्र सतहबाट औषत ९०० देखि ३६३६ मिटरको उचाईमा फैलिएको यस गाउँपालिकामा विविध हावापानी पाइन्छ । यस सन्दकपुर गाउँपालिकाको केन्द्रीय कार्यालय २७°००' ४९" उत्तरी अक्षांश देखि ८७°५५'४२" पूर्वी देशान्तरमा समुद्र सतहबाट करिब २१२१ मिटरमा माईपोखरी नजीकै रहेको ऐतिहासिक देउराली बजार, मावुमोड वडा नं. ३ सुलुवुडमा रहेको छ । इलाम जिल्लाको उत्तर-पूर्वी भागमा अवस्थित यो गाउँपालिकाको माथिल्लो भूभागहरु महाभारत हिमश्रृंखलामा पर्दछ । भूवनावटको हिसावले धेरै जसो जमिन

भिरालो र माथिल्लो भूभागमा ठूला ठूला चरनका फॉट र बनजंगलले ढाकेको छ भने बेसीमा केही भूभाग टारी रहेको छ । धरातलीय र हावापानीको हिसावमा विविधता भएकाले वाहै महिना एकै नासको हावापानी यहाँ पाइदैन । हिउँदमा माथिल्लो भागमा हिमपात हुने भएकोले निकै चिसो हुने तथा दक्षिणी क्षेत्रमा न्यानो हावापानी पाइन्छ । उत्तर तर्फ रमाईला भञ्ज्याङ्गहरु, भिराला जमिनहरु रहेका छन् भने जमुना, सुलुवङ्गको टारी गैरीगाउँ जस्ता स्थानहरुमा फाँटिला टारहरु रहेका छन् । भौगोलिक स्वरूपमा विविधता भएकै कारण उत्तर तिर खासगरी टुण्डा कोणधारी सदावहार वनस्पतिहरु, धूपिसल्ला, लेम्चोड, सतुवा, विखमा, पाँचऔला, हड्चुर, पाखनबेत, यार्चागुम्बा, चमेली, ओखेआलु, बुढीओखेती, चिङ्गफीग, खानक्पा, टिमुर, चिराइतो, लौठसल्ला, विभिन्न प्रजातिका चाँप, लालीगुरासँ सुनाखरी तथा अन्य औषधीजन्य दुर्लभ वनस्पतिहरु र जडिवुट्टीहरु प्रचुर मात्रामा पाइन्छ भने दक्षिणी भागमा मूलत होचो र खोला किनार टारहरु, औषत समशितोष्ण हावापानी रहेको हुनाले चिलाउने उतिस, मलातो जस्ता विरुवाहरुको वाहुल्यता रहेको छ । यी भूभागहरुमा किवि, सुन्तला, अलैची, चिया, नास्पती, धान खेती, दलहन खेती, पशुपालन, सब्जीखेती आदिको राम्रो सम्भावना रहेको छ । सन्दकपुर गाउँपालिकामा ६ वटा माध्यमिक विद्यालय, २० वटा आधारभुत विद्यालय गरि जम्मा २६ वटा सामुदायिक विद्यालय र ४ वटा निजी विद्यालय रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको साक्षरता ९८.५ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिकामा वर्धिङ्ग सेन्टर सेवा सहितका ५ वटा स्वास्थ्य चौकी र एउटा आयूर्वेद औषाधालय रहेको छ । सफा खानेपानी र शौचालयको प्रयोग करिब ९९ प्रतिशत घरधुरीमा उपलब्ध छ । ९० प्रतिशत घरमा विजुलीबत्तीको सेवा पुऱ्याईएको छ ।

क्षेत्रफल, जनसंख्या, जातिगत विवरण, परिवार संख्या र लैङ्गिक अनुपात:

जिल्लाको कूल १७०६ वर्ग कि.मी क्षेत्रफल मध्ये १५६.०१ वर्ग कि.मी जस अन्तर्गत वडा नं. १... वर्ग कि.मी, वडा नं. २..... कि.मी, वडा नं. ३....., वडा नं. ४..... र वडा नं. ५..... ले ओगटेको छ । पछिल्लो राजनैतिक विभाजनका आधारमा कूल ७५३ स्थानीय तहहरुमध्ये क्षेत्रफलको आधारमा यो गाउँपालिका ४७७ औ सानो स्थानीय तह हो भने गाउँपालिकाहरु मध्ये १३३औ सानो स्थानमा पर्दछ । इलाम जिल्लामा रहेका दशवटा स्थानीय तह मध्ये यो छैटै स्थानमा पर्दछ । यस गाउँपालिकामा ३२५३ परिवार रहेकोमा जम्मा १५५२८ जनसंख्या र महिला ४८१३ प्रतिशत, पुरुष ५१८४ प्रतिशत हुदौँ लैङ्गिक अनुपात ०१९३ रहेको छ । यस गाउँपालिकामा जातजातिका आधारमा राई ३७.२३%, गुरुङ २२.०२%, लिम्बु १४.०१%, ब्राह्मण ११.०६%, सुनुवार र शेर्पा ५.८२%, मगर ३.२५%, दलित २.३४%, क्षेत्री २.१३%, तामाङ १.१४% र अन्य नेवार, भोटे, थकाली, थामी, दनुवार १% जनसंख्याको वितरण रहेको छ । त्यसै गरि यस स्थानिय तहमा किरात ४.८५%, बौद्ध ३०.४५%, हिन्दू १६.८४%, खुष्टियन ४.०९% र अन्य ०.०८% धर्मवालम्बीको बसोवास रहेको छ ।

महत्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरु:

सन्दकपुर गाउँपालिका इलाम जिल्लामै धेरै र महत्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरु रहेको स्थानीय तह हो । यसैकारण नेपाल सरकारले पर्यटन वर्ष २०२० को एक सय गन्तव्य स्थलहरुमा यस गाउँपालिकाको माईपोखरी सन्दकपुर लाई छनौट गरेको थियो भने प्रदेश नं. १ को पर्यटन संस्कृतिक ग्रामको रूपमा समेत यस अधिनै घोषण गरेको छ । यो क्षेत्र खासगरी पर्यापर्यटनका लागि नै चर्चित छ । दृश्यावलोकन, पुतली, चराचुरुङ्गी, काडेभ्याकुर, रेडपाण्डा, थार, घोरल, बदेल, बाघभालु, ठकठके, विभिन्न जातका पुतलीहरु, भिरमौरी तथा वन्य जन्तु अवलोकन, पैदल यात्रा आदिका लागि यो क्षेत्र चर्चित रहदै आएको छ । यस क्षेत्र विशेषरूपमा धार्मिक प्राकृतिक तथा ऐतिहासिक रमणीय स्थलहरुको लागि पूर्वमै प्रख्यात रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वी सीमाना भारतको पर्यटकीय क्षेत्रसंग जोडिने भएकाले पनि यस क्षेत्रमा पर्यटन विकासको ठूलो सम्भावना रहेको कुरामा दुईमत छैन । यस गाउँपालिकाको प्रमूख पर्यटकीय गन्तव्यहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

सन्दकपुर:

सन्दकपुर डाँडा परापूर्व कालमा सन्तहरुले समाधी प्राप्त गरेको पवित्र स्थान हो । सन्दकपुर गाउँपालिकाको वडा नं. २ माईमझुवा र वडा नं. ४ मावुको सिमानामा पर्ने समुन्द्री सतहबाट ३६२६ मीटरको उचाईमा अवस्थित महाभारत पर्वत र इलाम जिल्लाकै सबै भन्दा अगलो स्थान हो । यस पर्यटकीय क्षेत्रसन्दकपुर भारतको गांगासागरसँग जोडिने पूर्वकै प्रसिद्ध पवित्र कन्काई माईको उद्गम स्थल पनिहो । इलाम र भारतको दार्जिलिङ्ग जिल्लाको सिमानामा अवस्थित सन्दकपुर डाँडो नेपाल, भारत, भुटान र चीनको हिमश्रृंखलाहरुको साठ्ठी बढी हिमालहरुको एक स्थानबाट अलौकिक अतिरमणीय दृश्य अवलोकन, सूर्योदय, सूर्यास्त, प्राकृतिक सुन्दरता र जैविक विविधताको अवलोकनका

लागि उत्कृष्ट स्थानका रूपमा परिचित रहेकोछ । विगतदेखिनै भारतीय तथा तेस्रो मुलुकका पर्यटकहरूका लागि आकर्षक गन्तव्यका रूपमा रहेको यस स्थानमा भारतीय सिमावर्ती क्षेत्रबाट पक्की सडक यातायातको सुविधा रहेको छ । यता मावुकालपोखरी, विखे भञ्ज्याङ्ग हुँदै सन्दकपुरसम्म कच्ची सडक यातायातको सुविधा पुगिसकेको छ । साथै माइमझुवाको बुधबारे, खोसाने कालापानी श्रीहाङ्गजी कालपोखरी र साविक माइमझुवा गाविसको बुधबारे, गोरुवाले भञ्ज्याङ्ग हुँदै सन्दकपुरसम्म पुग्ने मोटरबाटो पनि खोलिएको छ । सन्दकपुरमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूलाई लक्षित गरी नेपाल र भारत तर्फ आधारभूत सुविधा सहितका होटलहरु सञ्चालनमा रहेकाछन् । सन्दकपुर देखि २ किलोमीटर पश्चिममा अवस्थित आहालेडाँडा पनि प्राकृतिक दृश्यावलोकनका लागि रमणीय स्थान रहेको छ । विभिन्न पोखरी, झर्ना, धूपर लगायतका दृश्यावलोकनका लागि उत्कृष्ट स्थलहरु समेत रहेकाछन् । यसका साथै माइमझुवा मा अवस्थित फुसेपोखरी अर्को रमणीय स्थलका रूपमा रहेको छ । माइमझुवामा राई तथा गुरुङजातीको संस्कृति र परम्पराको समेत अवलोकन गर्न सकिन्छ । बसोबासका लागि होमस्टे तथा ग्रामीणबजार बुधबारे हटियामा सामान्य होटलहरु रहेकाछन् । छिन्तापुसम्म जानका लागि माइपोखरी हुँदै माइमझुवाको बुधबारे गोरुवालेसम्म गाडीमा गएर दुई घण्टाको पैदल मार्गको प्रयोग गर्न सकिन्छ । माइपोखरीबाट सिधै पैदल जान समेत सकिन्छ भने माइमझुवाको शेर्पेगाउँ हुँदै पनि पैदल ५ घण्टामा छिन्तापु पुग्न सकिन्छ । मेची राजमार्गमा पर्ने इलाम नगरपालिकाको विव्ल्याँटे बजारबाट सन्दकपुर गाउँपालिकातर्फको सडक छुटिन्छ । यो सडक माइपोखरी हुँदै माइमझुवातर्फ बढदछ ।

टोड्के भरना:

सन्दकपुर गाउँपालिका वडा नं २ (साविकको माइमझुवा गाविसको वडा नं. ३ मा) रहेको, समुन्द्री सतहबाट १६०० मीटर उचाईमा अवस्थित टोड्के भरना द६ मीटर अग्लो छ । माइमझुवा र मावुको सिमाना माईखोला देखि करीव ४० मीटर पश्चिममा रहेको यो भरना इलामकै अग्लो भरना हो । भरनाको अवलोकनका लागि सयौं आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरु वर्षेनी यहाँ आँउने गर्दछन् । जंगलका माभमा पहराका वीचबाट झर्ने यो भरनाको केही माथि समेत करिव ६० मिटर अग्लो शिवलिङ्ग भरना रहेको र भरना भन्दा तलपनि सानो भरना रहेकोले यो तीन तला जस्तो देखिने गरि भरेकोले निकै रमणीय पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा परिचित छ । यहाँ सम्म पुग्न गाडीको बाटो र पद मार्ग (टोड्के भरना डाँडा गाउँ टप्पु पदमार्ग करिब १७०० मि.) समेत विकास भईसकेकोले दुबै तरिकाले भरना सम्म पुग्न सकिन्छ ।

ताल पोखरी:

यस पोखरी सन्दकपुर गाउँपालिकाको वडा नं. २ माइमझुवामा धूपर भन्दा केही माथी पर्दछ । यहाँ बाट कञ्चनजंगाको छायाँबहुत सुन्दर मनैलोभ्याउने दृश्य देखिन्छ । याथै यस वडामा फुस्रे पोखरी लगायतका कालीका पोखरी, जौले पोखरी, गुफा पोखरीहरु पनि रहेको छ जुन अति सुन्दर रहेको छ ।

माईपोखरी:

जिल्ला सदरमुकाम इलाम बजारबाट करीव १७ किलोमिटर उत्तरमा रहेको सन्दकपुर गाउँपालिका वडा नं १ र ३को सीमानामा पर्ने माइपोखरी नेपालकै एक आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्य, धार्मिक आस्थाको केन्द्र र जैविक विविधताले धनी क्षेत्रका रूपमा रहेको छ । माइपोखरी क्षेत्र इलाम जिल्लाको पर्यटकीय पर्यायका रूपमा रहेहै आएको छ । यस क्षेत्रको प्रमुख आकर्षण गन्तव्य माइपोखरीलाई २८ अक्टोबर सन् २००८ मा विश्व रामसार सूची अन्तर्गत सूचिकृत गरी नेपालको नवौं र मध्यपहाडी क्षेत्रको पहिलो रामसार क्षेत्र घोषणा गरे पछि यसको विश्वव्यापी पहिचान समेत स्थापित भैसकेको छ । नौवटा कुनामा फैलिएको माइपोखरीलाई प्रकृतिको सुन्दर अनुपमसिर्जनाका रूपमा लिइने गरिन्छ ।

माइपोखरीको नामाकरणमा 'माइ' अर्थात् आमा भन्ने शब्द जोडिएकाले पनि यसको महत्व अझै स्पष्ट दर्शाउँछ, जसको अर्थ पोखरीहरुको पनि आमा भन्ने लाग्दछ । माइपोखरीलाई साक्षत देवीका रूपमा मानिन्छ, यहाँ बलिप्रथा भने निषेध रहेको छ । मनोकामना पूर्ण होस् भनेर भाकल गर्ने र परेवा उडाउने प्रचलन रहेको छ । धार्मिक आस्थाको केन्द्र रहेको यस क्षेत्रका बारेमा अनिर्गिन्ति किम्बदन्तीहरु रहेकाछन् । माइपोखरीको इतिवृत्त भन्ने पुस्तकमा टंक सुवेदीले लेख्नु भएको लेखका अनुसार मरुत राजाले यस ठाँउमा आएर नौवटा कुनामा नौवटै मन्दिर स्थापना गरि नवदुर्गाको पुजा गरी सो पुजा विसर्जन पश्चात पुजा स्थान सुरक्षित होस् भनी गंगाजीको आराधना गर्दा जल उत्पन्न भएको जनश्रुति रहेको छ । कुनै समयमा पोखरी वरिपरिका रुख विरुवाबाट पोखरीमा खसेका पातपतिङ्गरहरु चराचुरुङ्गीहरूले टिपेर बाहिर फ्याँक्ने गरेको कुराहरु सुन्न पाइन्छ । स्थानीयको भनाई अनुसार पहिले परापूर्वकालमा पोखरीमा

पञ्चैवाजा, शंखघण्ट बज्ने गरेको र हाल पनि पोखरीबाट आकस्मत अनौठो ज्योति निस्कने र तुरन्तै लोप हुने गरेको रहस्य स्थानीयबासीहरु व्यक्त गर्दछन्। द्वापार युगको अन्त्यमा पाँच पाण्डवहरु वनबास रहनेकममा बराहक्षेत्र, अर्जुनधारा हुँदै माइपोखरीसम्म आई फर्किएको जनश्रुति समेत पाइन्छ। यसै गरी राजा मारुतका साथमा उनकी 'इला' नाम गरेकी छोरी पनि आएकी थिइन् र उनै 'इला' बाट यस जिल्लाको नाम नै इलाम रहन गएको हो भन्ने जनश्रुति समेत रहेकोछ। माइपोखरीलाई हिन्दु, बौद्ध र किराँत धर्मको त्रिधार्मीक स्थल र आस्थाका रूपमा लिईन्छ। साथै हिन्दुधर्मअन्तर्गतका पुरणहरुमा यस पोखरीको वारेमा व्याख्या गरेको पाइन्छ। माइपोखरी परिसरमा सत्यधुनी आश्रम, निर्मल माइआश्रम, टाँसी छोलिङ्ग गुम्बा, शिवालय, सरस्वती मन्दिर तथा भगवती मन्दिर रहेकाछन्। वैशाखे पुर्णिमा र ठुली एकादशीका दिन माइपोखरीमा विशेष पुजा अर्चना र मेला लाग्ने परम्परा रही आएकोछ। धार्मिक तथा सांस्कृतिक विविधताले धनी यस क्षेत्रका समुदायको माइपोखरी प्रतिको आस्था भन्ने समान रहेकोछ। सबै धर्म संस्कृतिको संगम रहेको माइपोखरीले सिंगो इलामको सास्कृतिक सम्भयताको प्रतिविम्बित गर्ने कुरा सहप्राध्यापक युद्धप्रसाद बैद्यले 'माइपोखरीको इतिवृत्त' नामक पुस्तक भित्र आफ्नो लेखमा उल्लेख गर्नु भएकोछ।

९० हेक्टर मा फैलिएको यस सिमसार माइपोखरी क्षेत्र जैविक विविधताका दृष्टिले समेत उत्तिकै महत्वपूर्ण रहेकोछ। यस क्षेत्रमा ४ प्रजातीका लालीगुँरास, ३ प्रजातीका चाप, कटुस, लौठ सल्ला, भद्रासे, सल्ला, १७ प्रजातीका सुनाखरी, ६२ प्रजातीका जडिबुटी सहित ३०० प्रजातिका फुलफुल्ने र नेपालमा मात्र पाइने गलैचे भ्याँउ (Peat moss) वैज्ञानिक नाम(Sphagnum Nepalense H.suzuki), लेउ, उन्यू, लगायतका वनस्पति पाइन्छन्। लोपोन्मुख पानीगोहोरो(ठकठके)(Himalayan Newt Salamander), लोखर्के, ओत, भ्यागुता, पाहा, चमेरो, मृग, सर्प लगायत १२ प्रजातीका जलचर, ६ प्रजातीका उभयचर, ३ प्रजातीका माछा, १४ प्रजातीका स्तनधारी र ३०० भन्दा बढी प्रजातीका चराचुरुङ्गीहरु रहेकाछन्।

माइपोखरीमा खास गरी तीन थिरिका पर्यटकहरु आउने गर्दछन्। पहिलो धार्मिक आस्थाका आधारमा आउने, दोस्रो यहाँको प्राकृतिक सुन्दरता र सम्पदाको अवलोकन गर्न आउने र तेश्रो यहाँको सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, तथा वातावरणीय पक्षको अध्ययन अनुसन्धान, संरक्षण र विकासमा लागि पर्ने मानिसहरु आउने गर्दछने। इलामको उत्तरी क्षेत्र प्रवेशको लागि एउटा सजिलो मार्ग भएका कारण समेत यस क्षेत्रमा पर्यटकहरु धेरै संख्यामा वर्षै भरि आउने गर्दछन्। यातायातको सुविधाले समेत यस क्षेत्रमा आउने जाने पर्यटकहरुलाई सजिलो भएको छ। जिल्लाका अन्य गन्तव्यहरुसँग यसको सम्पर्क र सञ्जाल बनाउन सके आगामी दिनमा यस क्षेत्रको पर्यटकीय विकासमा थप टेवा पुग्ने देखिन्छ।

हाँगेथाम:

सन्दकपुर गाउँपालिका वडा नं ५ जमुनामा समुन्द्री सतहबाट करिव २१७० मिटर उचाईमा अवस्थित हाँगेथाम प्रकृतिप्रेरी, संरक्षणकर्मी र पर्यटकहरुका लागि आकर्षक गन्तव्य हो। हाँगेथाम क्षेत्र प्राकृतिक सम्पदा, जैविक विविधताले धनी आकर्षक भूपरिदृश्य, धार्मिक तथा पर्यटकीय दृष्टिले इलाम जिल्लाको उत्कृष्ट गन्तव्य पनि रहेकोछ। स्वच्छ, चिसो हावापनी, छिनछिनमा परिवर्तन हुने मौसम, भुइँ कुहिरोको सेताम्य दृश्य, चराचुरुङ्गीहरुको चिरविर आवाज, घना वनजंगल र इलाम जिल्लाका अधिकांश भागका दृश्यहरु देखिने यस क्षेत्रमा पुग्ने जोकोहिको मन आनन्दित हुन्छ। विश्वमै दुर्लभ मानिएको हाव्रे (रेडपाण्डा), थार, ध्वाँसे चितुवा, कालो भालु, चरीबाघ, राजपंखी, ठकठके लगायतका वन्यजन्तु, काँडेभ्याकुर, मुनाल, चिल, पानीहाँस लगायत मौसम अनुसार टाढाटाढाबाट बसाई सरी आउने चराचुरुङ्गीहरु (Migratory Birds), र लालीगुँरास, चाँप, लौठसल्ला, सुनाखरी, चिराइतो, बान्टे, बज्ञाँठ, कटुस, लगायत धेरै जडिबुटीहरु यस क्षेत्रमा पाइन्छन्। चरा अवलोकनका लागि यो क्षेत्र विश्वमै प्रसिद्ध रहेको संरक्षणका पुस्तकहरुमा पढ्न पाइन्छ। जैविक विविधता सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र अवलोकनका लागि विभिन्न देशहरुबाट मानिसहरु यस क्षेत्रमा आउने गरेकाछन्।

हाँगेथाम क्षेत्रको धार्मिक र सांस्कृतिक महत्व पनि उत्तिकै रहेकोछ। हिन्दु, बौद्ध, र किराँत समुदायले यस क्षेत्रलाई विशेष धार्मिक आस्थाले हेनै गरेकाछन्। नागपुजा, ल्होसारपर्वको अवसरमा विशेष पुजाआजा र भाकल गर्ने परम्परा रहेदै आएकोछ। यस बाहेक जैविक विविधताको अध्ययन, अनुसन्धान र अवलोकन, पिकनिक, प्राकृतिक दृश्यावलोकन, स्थानीय संस्कृति, परम्परा र रहनसहनको अवलोकनका लागि आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरु यहाँ आउने गरेकाछन्। हाँगेथाम क्षेत्रमा शेर्पा, राई गुरुङ र तामाङ्ग समुदायको सानोबस्ती रहेको छ। यहाँ ग्रामीण रहनसहनको भरपुर आनन्द लिन सकिन्छ। इलाम सदरमुकाम नजीकै रहेको विल्याँटे बजारबाट मोटर चढी

जमुनाको हाँगेथाम पुग्न सकिन्छ । हाँगेथामबाट भारततर्फको सिमावर्ती क्षेत्र कैयाँकट्टा, गैरीबास, जौबारी हुँदै सन्दकपुरको मनोरम दृष्यको अवलोकन गर्न जान सकिन्छ ।

चोयाटार सामुदायिक वन:

सन्दकपुर गाउँपालिका वडा नं. ५ जमुनामा अवस्थित चोयाटार सामुदायिक वन विश्वकै दुर्लभ वन्यजन्तु रेडपाण्डाको संरक्षण र ग्रामीण पर्यटनको प्रारम्भसँगै भखरै विकसित हुँदै गएको पर्याप्यटकीय स्थल हो । स्थानीय समुदायले यस वन क्षेत्रमा रेडपाण्डाको बासस्थान संरक्षण गरी आगान्तुक आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुको लागि रेडपाण्डा अवलोकन गर्ने व्यवस्था मिलाएकोछ (मालिङ्गाको भण्डार रहेको यस स्थानमा, स्थानीय स्तरमा होमस्टे प्रणालीको व्यवस्था छ) । चोयाटार पुग्नका लागि इलाम सदरमुकाम नजीकैको विल्ल्याँटे बजारबाट सडकयातायातको माध्यमले जमुनाको बुधबारे बजार हुँदै इड्ला चोयाटार पुग्न सकिन्छ ।

जौबारी, तुम्लिङ्ग र मेग्मा:

सन्दकपुर गाउँपालिका वडा न. ५ जमुनाको पूर्वीउत्तर भेगमा अवस्थित जौबारी सिमावर्ती व्यापारिक थलो र पर्यटकीय स्थल हो । इलाम जिल्लाका विभिन्न प्राकृतिक स्थानहरुको दृश्यावलोकन, सगरमाथा, कञ्चनजंघा लगायतका हिमश्रृंखलाहरुको दृश्यावलोकन तथा शेर्पा, भोटिया रहनसहन र संस्कृतिको अवलोकनका लागि जौबारी परिचित रहेकोछ । जौबारीबाट ४ किलोमिटर दक्षिणको भारतीय सिमावर्ती क्षेत्रमा अर्को सानो वर्सी तुम्लिङ्ग र त्यसभन्दा २ किलोमिटर दक्षिणमा मेग्मा अवस्थित रहेकोछ । यस क्षेत्रमा सिमावर्ती ट्रेकिङ रुट(Boader Trekking Route), नेपाल तथा भारतीय क्षेत्रको दृश्यावलोकन, सिंहलिला नेशनल पार्कको अवलोकन प्रमुख आकर्षणका रूपमा रहेकाछन् । खास गरी भारतीय भूमि हुँदै सन्दकपुर आउने भारतीय तथा तेश्रोमुलुकका पर्यटकहरु यहि मार्ग भएर जाने हुदै दिनहुँजसो यस क्षेत्रमा पर्यटकहरुको चहलपहल भइरहन्छ । पर्यटकहरुका लागि खान तथा बस्नको आधारभूत सुविधा सम्पन्न होटलहरु यस क्षेत्रमा रहेकाछन् । इलाम बजार विक्त्याँटे बजार सुलवुड सापकोटा डाँडा जमुना इड्लाहुँदै जौबारी पुग्न सकिन्छ भने अर्को बाटोइलाम सदरमुकामबाट नयाँबजार थुम्के हुँदै वा पशुपतिनगर गोर्खे लामिधुरा हुँदै यी स्थानहरुसम्म मोटरबाटो या पैदलयात्रा गरी पुग्न सकिन्छ । जौबारीमा नेपाल सरकारको आलु विकास तथा अनुशन्धान केन्द्र रहेको छ जहाँ करिब १३६ जातिका आलुहरु उत्पादन गरी आलु उत्पादनको क्षेत्रमा राम्रो परिचय बनाएको छ ।

मावुथाम:

सन्दकपुर गाउँपालिका वडा नं. ४ मावुमा अवस्थित मावुथाम र आसपासका क्षेत्रहरु पर्यटकीय दृष्टिले निकै रमणीय क्षेत्रका रूपमा रहेका छन् । यस क्षेत्रमा रहेको बौद्ध समुदायको साधना केन्द्र डुख्याड गुफा, बौद्ध गुम्बा, रमिते ढुङ्गा, चमेरे गुफा, मावुथाम, बालागुरु गुफा, दोबाटे, लालबास सिमसार क्षेत्र, विश्वकै दुर्लभ वन्यजन्तु रेडपाण्डा पाइने स्थान हो । भारतीय सिमावर्ती क्षेत्र, कालपोखरी र विखेभञ्ज्याङ्ग पर्यटकीय आकर्षणका क्षेत्रहरु हुन् । यस स्थानबाट नजीकै रहेको अर्को पर्यटकीय गन्तव्य सन्दकपुर समेत जान सकिन्छ । प्राकृतिक दृश्यावलोकन, जैविक विविधता अवलोकन तथा ग्रामीण रहनसहनको अध्ययनका लागि यो क्षेत्र महत्वपूर्ण रहेकोछ । मेची राजमार्गको विल्ल्याँटे, सुलुबुङ्ग, माइखोला, सोमबारे बजार हुँदै जीपबाट लगभग डेढ घण्टाको यात्रामा मावुथाम पुग्न सकिन्छ । यस भेगमा पर्यटकहरुका लागि सिमित संख्यामा होटल र होमस्टेहरु सञ्चालित रहेकाछन् ।

चन्द्रपाल थेवे धाप पोखरी:

सन्दकपुर गाउँपालिका वडा नं. ५ जमुनामा अवस्थित चन्द्रपाल थेवे धाप पोखरी प्राकृतिक रूपमा रहेको सिमासार क्षेत्रमा बाँध बाँधी बनाइएकोइलाम जिल्लाकै सबैभन्दा ठूलो मानव निर्मित जलाशय हो । यसको निर्माण २०७९ सालबाट शुरु भएको हो । यो करिब ५० रोपनी क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यस पोखरी वरिपरि १३ बटा पानीका मुहानहरु रहेका छन् । । धेरै प्राकृतिक पर्यटकीय उपज भएको इलाममा यो मुख्य मानव निर्मित पर्यटकीय उपज हो । यो जलाशयको निर्माणसँगै हरेक नयाँ वर्षको पहिलो दिन यहाँ विशेष मनोरञ्जनात्मक सांस्कृतिक मेला आयोजना गर्ने कार्यक्रम गर्न थालिएको छ । यस पोखरीमा विभिन्न प्रकारका माछा पाईनका साथै फिसिड र डुड्गा सयर समेत गर्ने व्यवस्था भएकोले पर्यटकको मन जित्न सफल भएको छ ।

छिन्टापु :

करिव ३३०० मिटरको उचाईमा रहेको यस छिन्टापु डाँडा पाँचथर जिल्लाको फिदिम नगरपालिकाको सिमानालाई छुने बडा नं. १ माईपोखरी र बडा नं. २ को सिमानामा पर्ने उत्तरी भेगमा पर्दछ । यस क्षेत्रमा डाँफे, रेडपाण्डा, चितुवा, घोरल, भालु बाँदेल जस्ता बहुमुल्य जनावारहरु पाउन सकिन्छ । यसका साथै यस क्षेत्र हिँउदमा सेताम्य हिउले ढाक्ने भएकोले यस क्षेत्रमा बहुमुल्य हिमाली जडिवुटी जस्तै विखुप्मा सतुवा, पाखानवेद, चिराईतो आदि प्रसस्त पाईन्छ । यो ईलामकै एकै ठाउँमा सबै भन्दा धेरै करिव १८ प्रजातिका लालिगुराँस पाईने क्षेत्र पनि हो । छिन्टपुबाट कञ्चनजंगा हिमश्रीझखला र १४ वटा जिल्ला एकै स्थानबाट अवलोकन गर्न सकिन्छ । यहाँ चारबटा ससाना पोखरी रहेको छ जुन अति सुन्दर छ जहाँ हिमालको प्रतिविम्बले भन मनमोहक बनाएको छ । ढुंगामा ओखल आकृतिमा पानी पलाएको अद्भूत प्राकृतिक स्थल रहेको छ यो ईलाम जिल्लाको चार माई मध्ये पवित्र खोला पुवामाई वा पुवाखोलाको उद्यगम स्थल पनि हो । साथै माईपोखरी कै भित्ते भन्ने ठाउँमा स्याल ढाँडे गुफा करिव २५ फीट लम्बाई भएको गुफा रहेको छ जहाँ प्रत्येक वर्ष शिवरात्रीको दिन ठुलो मेला लाग्ने गर्दछ ।

माईखोला र पुवाखोला

माईखोला, एक पवित्र धार्मिक तथा प्रकृतिक रूपमा रहेको सदावहार वहने महाभारत पर्वतकै उच्च स्थान सन्दकपुरबाट उत्पत्ती भएको ईलामकै सबैभन्दा ठूलो खोला हो जसलाई भापा जिल्लामा कन्काईमाई नामले समेत चिनिन्छ । साथै पुवाखोला, गिताड खोला, धुवाखोला, पाहा खोला, निवा खोला, राते खोला, ईझला खोला, छाँगे खोला (भरना), समाहा खोला, सानीमाई खोला, चमेरे खोला, भालु खोला जस्ता दर्जनौ खोला तथा अन्य धेरै सासाना खोल्सा खोल्सीहरु रहेकोले यस गाउँपालिका ईलामकै सबै भन्दा बढी पानीको स्रोत भएको गाउँपालिकाको रूपमा रहेको छ । जसले गर्दा पर्यावरणीय सन्तुलन, सिचाई, खानेपानी तथा जलविद्युत उत्पादनको लागि यो भूमीको ठलो महत्व रहेको छ ।

साथै सन्दकपुर गाउँपालिका प्रदेश नं. १ कै प्रमूख गन्तव्य स्थल र संस्कृतिक ग्रामको रूपमा घोषणा भएको र संघ सरकारको एक सय गन्तव्य स्थलहरु मध्ये उत्कृष्ट दश गन्तव्य स्थलको रूपमा समेत छनौट भईसकेको हुनाले पनि यस गाउँपालिकाको महत्वलाई उजागर गर्दछ ।

समग्रमा हेर्दा पर्यटकीय स्थलहरुको उद्यगम भूमि, विभिन्न किसिमको हावापानी, संस्कृति, भेषभुषा, रितिरिवाज, भाषा, जातजाति वसोवास गरेको भुमि हो भने अनेकौ जडिवुटीले भरिएको वन क्षेत्र नौ वटा जलविद्युत आयोजनाको मुहान रहेको साथै अनन्त विकासका संभावनाहरुलाई थेगिरहने अवसर यस गाउँपालिकाले पाएको छ ।

१.२ आ.व. २०७८/७९को नीति तथा कार्यक्रमको समिक्षा :

यस सन्दकपुर गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को लागि लिएका नीतिहरु र सो नीतिका आधारमा बनेका बजेट तथा कार्यक्रमहरुको संक्षिप्त समिक्षा :

विषयगत बजेट विवरण					
सि.न	क्षेत्र	विनियोजित बजेट	खर्च भएको बजेट रकम	प्रगति प्रतिशत%	कैफियत
१	आर्थिक विकास क्षेत्र	८,६५,३४,३६८५२	५,९६,०२,२७५।६२	५९।६३	
२	सामाजिक विकास क्षेत्र	१५,८२,३३,५७०।००	१३,११,८९,१४१।६५	८२।९१	
३	पुर्वाधार विकास क्षेत्र	१०,९३,८८,५००।००	९,९१,७५,००।४।३९	९०।६६	
४	वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र	८१,०२,७५०।००	७४,८६,४६४।००	९२।३९	सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र
५	संस्थागत विकास				
६	वितिय व्यवस्थापन				
७	प्रशासनिक खर्च	८८४,०७,५००।००	७७९,४३०६।३५८	८८।१६	
	जम्मा	४५,०६,६६,६८।५२	३६,७३,९५,९४।१२४	८१।५२	

आर्थिक विकास क्षेत्रको संक्षिप्त समिक्षा :

यस चालू आर्थिक वर्षमा आर्थिक विकास अन्तर्गत कषि, पर्यटन उद्योग जस्ता क्षेत्रमा छुटिएको रकमहरुको उल्लेखीय रूपमा राम्रो कामहरु सम्पन्न भएका छन् । सबै वडाका कृषिको सम्भावना अध्ययन भईसकेको र यसका आधारमा संघ तथा प्रदेश सरकारले समेत चासोको रूपमा लिएको छ । कृषि सङ्कहरुको निर्माण र स्तरउन्नती भएका छन् । कृषकहरुलाई तरकारी र फलफूलको विरुवा, विउविजनहरु वितरण गरिएको छ । जनतासँग स्थानीय सरकार भन्ने कार्यक्रमबाट पकेट क्षेत्रहरुलाई प्रवर्द्धन हुने कार्यक्रमहरु भएका छन् । गहुको बीउ, आलु खेति प्रवर्द्धन, माछाका भुरा, ट्राउट माछापालन, खसी, बोका, सुझुर वितरण जस्ता कृषकमूखी कार्यक्रमहरु ल्याईएको छ । कृषकहरुलाई विभिन्न तालिमको व्यवस्था गरी उनीहरुको आय आर्जनको दायरा बढाउने कामहरु भएका छन् । सन्दकपुर गाउँपालिकाको भौगोलिक विषमता र यहाँ रहेको उर्वर भूमीको प्रयोग बढी भन्दा बढी गर्न सके अभै धेरै कृषि उत्पादनमा वृद्धि गरी कृषकहरुको आयस्तर उकासी उनीहरुको जीवनशैलीमा विकास गर्न सकिन्छ ।

त्यसै गरी पर्यटनको क्षेत्रमा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न मुख्य मुख्य पर्यटकीय स्थानहरु सन्दकपुर, टोड्के भरना, हाँगेथाम, जौवारी, विखेभञ्ज्याड गोरुवाले भञ्ज्याडहरुमा सङ्कह र पदमार्ग पुऱ्याएको छ साथै स्तरउन्नतीका कामहरु भएका छन् । माईपोखरी नजिकैको जोर पोखरीको समेत विस्तृत परियोजना रिपोर्ट अनुसारको कार्यहरु थालनी भएको छ । संघिय सरकार, स्विस सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको संयुक्त लगानीमा संचालित साना सिंचाई कार्यक्रमबाट १४ वटा सिंचाई आयोजनाहरु सञ्चालन भईरहेकोमा यस आ.व सम्ममा ७ वटा सिंचाई आयोजना सम्पन्न भएको २७ वटा सिंचाई आयोजनाहरु निर्माणधिन अवस्थामारहेको छ । स्थानीय साना उद्यमीहरुलाई सिलाईबुनाई, अल्लोखेती, सुझगुर पालन, गाईपालन, माछापालन सम्बन्धि व्यावसायिक तालिम दिई उनीहरुको आय आर्जन र उद्योग प्रवर्द्धनमा संघिय सरकार र स्थानीय तहको समन्वयमा लघु उद्यम विकास कार्यक्रमबाट विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको छ । गाउँपालिकाको आफैनै तथा लघु उद्यम विकास कार्यक्रमबाट होमस्टे तालिम, सिलाई बुनाइ, मौरी घार वितरण तथा प्रविधि हस्तान्तरण गरी जनताको लागि दैनिक उपार्जन तथा व्यवसयमा सुधार ल्याउने कार्यहरु लगायतका अन्य धेरै कार्यक्रमहरु समेत सञ्चालन गरिएको छ । सहकारी क्षेत्र विभिन्न तालिम तथा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको छ । आर्थिक विकासको समग्रमा हेर्ने हो भनेसन्तोषजनक नै प्रगति रहेको छ, स्थानीय सरकारको स्थापनासँगै जनताहरुको क्रमशः जीवनस्तर उकास्ने गर्ने कायहरु गरिएका छन् ।

सामाजिक विकास क्षेत्रको संक्षिप्त समिक्षा :

सामाजिक क्षेत्र अन्तर्गत रहेका स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी जस्ता संस्कृति प्रवर्द्धन र लैडिगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका क्षेत्रमा उल्लेखीय मात्रामा कार्यहरु भएका छन् । आ.व २०७८/०७९ मा सन्दकपुर गाउँपालिकामा संघ सरकारको लगानी र स्थानीय सरकारको पहलमा १५ शैयाको अस्पताल निर्माणधिन अवस्थामा रहेको छ । कोभिड १९ को खोप १० प्रतिशत जनतामा पुऱ्याईएको छ, साथै सर्शत अनुदान रकमको नेपाल सरकारले ल्याएको नियमित खोपका कार्यक्रमहरु विगतमा भै उच्च प्राथमिकता र जिम्मेवारी पूर्ण ढङ्गले कार्यन्वयन गरिएको छ । जनतालाई आवश्यक पर्ने अत्यावश्यक औषधीहरुलाई कहिले पनि कमी हुन दिईएको छैन, जनताले पाउने स्वास्थ्यका सेवाहरुलाई सरल र सहज रूपमै प्रभावकारी ढंगबाट प्रदान गरिएको छ ।

शिक्षाको क्षेत्रमा गाउँपालिकाले विषेश रूपमा ठूला ठूला कार्यक्रमहरु ल्याउन नसकेको कुरालाई छोड्ने हो भने अन्य सासाना व्यवस्थापकीय कुराहरु, शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि नियमित पठनपाठन र विविध क्रियाकलपहरु उल्लेखनिय कार्यहरु गरेको छ । विद्यायालय भवन निर्माण, मर्मत सम्भार, शैचालय निर्माण, खानेपानी र सरसफाई, खेलकुद मैदान निर्माण र विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धि वृद्धि गर्न विभिन्न समयमा शिक्षकहरुलाई तालिम तथा समितिगत वैठकहरु सञ्चालन गरि विद्यालयको गुणस्तर सुधारमा स्थानीय सरकार लागी परेको छ । स्पष्ट नीति कानुन र पर्याप्त बजेटको अभावले गर्दा शिक्षा क्षेत्रमा उल्लेखनीय कार्यहरु गर्न सकिरहेको छैनौ तथापी प्रदेश र संघ सरकारसँग समन्वय गरी आगमी दिनहरुमा यस क्षेत्रलाई ईलाम जिल्लाकै नमुना बनाउने हाम्रो संकल्प रहेकोछ । विद्यालयको भौतिक र शैक्षिक गुणस्तरलाई क्रमशः सुधार गर्नु हाम्रो लागि ठूलो चुनौती र अवसर दुवै रहेको छ ।

यसका लागि पर्याप्त बजेट र नियमित अनुगमन निरिक्षण साथै शिक्षक र विद्यार्थी दुवैलाई प्रोत्सहान हुने खालका कार्यक्रमहरु लिई जानेछौं । केही विद्यालयहरुमा स्थानीय भाषा संरक्षण र सिकाई शिक्षणको लागि बजेटको व्यवस्था गरिएको छ । भौगोलिक विकटता, न्युन आर्थिक स्रोत र घटदो जनसंख्याको कारण विद्यालयहरुमा विद्यार्थीको संख्या न्युन रहेको साथै शिक्षक दरबन्दि समेत अपुग रहेकोले शिक्षाको क्षेत्रमा सोचे अनुरूप प्रगति हासिल गर्न सकिएको छैन् ।

खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रलाई यस सन्दकपुर स्थानीय सरकारले विषेश प्राथमिकतामा राखी कार्यहरु गर्दै आएको छ । जनताहरुलाई खानेपानीको उपलब्धतामा कमी हुन दिईएको छैन, पुराना निर्माण भएका मुहानहरुको संरक्षण र नयाँ पानीका मुहानहरुबाट सबै बडाहरुमा क्रमशः खानेपानी पाईपलाईन वितरण भईरहेको छ । ६ वटा खानेपानीकाआयोजनाहरु स्थानीय सरकारको समन्वय र संघ सरकारको लगानीमा सुरु गरिएको छ ।

लैडिगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका क्षेत्रमा छुटाईएका बजेटहरुको भरपूर सदुपयोग भएको छ । जनजाती, दलित, महिला, अपाङ्गता, अलपसंख्या, युवा, वृद्धवृद्धा, पिछडावर्गका हकहितका लागि यथेष्ठ बजेटको व्यवस्था गर्न नसकिएता पनि यस क्षेत्रमा केही उदारण्य कार्यहरु भएका छन् । युवा परिषद् गठन, जनजाती र अल्पसंख्यक थामिजातीको संस्कृति प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरु सम्पन्न भएका छन् । दलित साथै महिलाहरुको सशक्तिकरण र समावेशीकरणको लागि उनीहरुलाई विषेश तालिम र कार्यक्रमहरु संचालन गरिएकोछ । ग्रामीण महिलाहरुलाई कृषि र साना घरेलु उद्योगका कामसँग जोडेर उनीहरुको आर्थिक एवं सामाजिक अवस्था सुदृढ गर्ने किसिमका कार्यक्रमहरु जस्तै, अल्लोखेति, सिलाईबुनाई, हस्तकला, कृषि औजारिकरण, कृषि तालिम, सहकारी तालिम, महिला हिंसा विरुद्धको अभियान र अन्य समसमायिक विषयहरुको अन्तरक्रिया एंव गोष्ठीहरु संचालन गरिएको छ । बालबालिका तथा अशक्त वृद्ध वृद्धाहरुको स्वास्थ्यको लागि विशेष कार्यक्रमहरु गरिएको छ । बालबालिका मैत्री शैक्षिक क्रियाकलाप र भौतिक निर्माण गर्नुका साथै उनिहरुको स्वास्थ्य तथा शिक्षामा विषेश ध्यान स्थानिय सरकारले पुऱ्याएको छ । यस गाउँपालिकामा पर्याप्त आर्थिक स्रोतका अभावका कारण यस क्षेत्रमा सोचेजति उपलब्ध हासिल गर्न नसकेको कुरा प्रति सन्दकपुर स्थानिय सरकार आगामि दिनमा बढि प्राथमिकताका साथ लाग्नु पर्ने कुरामा गम्भीर रहेको छ ।

पूर्वाधार विकास क्षेत्रको संक्षिप्त समिक्षा :

सन्दकपुर गाउँपालिका स्थानिय सरकारको स्थापना हुदै यहाँ नगर्न्य रुपमा मात्र भौतिक पूर्वाधार विकास भएको थियो । तसर्थ सडक, पुल, सिँचाई, प्रशासनिक भवनहरुको निर्माणमा यस गाउँपालिका सुरुका दिन देखि नै विषेश प्राथमिकताका साथ लागि परेको छ । स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ पश्चात गठन भएको नयाँ स्थानिय सरकारले विगत सरकारले गरेका कामहरुलाई उच्च प्राथमिकताका साथ निरन्तरता दिई पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा उल्लेखनिय प्रगति हासिल गरेको छ । सडक विकासको सबैभन्दा प्रमुख आधार रहेको कुरालाई महसुश गर्दै विगत सरकारले सडक क्षेत्रमा मनरय बजेटको विनियोजन गर्दै आएकोमा अझै पनि सडकहरुको यथोचित गुणस्तर नपुगेकोले यस नयाँ सरकारले समेत सडकलाई प्रमुख विकासको आधारको रुपमा हेरेको छ, तसर्थ विगत आर्थिक वर्षमा नयाँ सडक खोल्ने, पुरानो सडकहरुलाई स्तरउन्नती गर्ने, सोलिङ्ग गर्ने, ग्रामिलिङ्ग गर्ने जस्ता कार्यहरु यस आर्थिक वर्षमा पनि निरन्तर रुपमा गरिएको छ । बडा कार्यालय र प्रमुख गन्तव्य स्थलहरुसँग जोड्ने बाटोहरु क्रमशः बन्दै र स्तरउन्नती गरिएको छ । जिल्ला सदरमुकाम र गाउँपालिका सदरमुकामबाट प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य सन्दकपुर, गोरुवाले भन्ज्याड, जौबारी, छिन्टप्पु, टोड्के भरना सम्म पुग्ने सडकहरु सघं र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरि सम्पूरक बजेटबाट द्रुत गतिमा निर्माण भइरहेका छन् । विगत वर्षबाटै गाउँपालिका स्तरीय बजेटबाट सबै बडाहरुमा बढाइकाल गाडि गुड्न सक्ने बाटोहरु प्रशस्तै निमाण भई सकेका छन भने यस आ.व.मा मात्र प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रमबाट ७७ कि.मी र गा.पाको योजनाबाट करिब ११२ कि.मि सडक गरि जम्मा १८९ कि.मी सडकमा सोलिङ्ग भएको छ, त्यसै गरि २१६ कि.मी नयाँ ट्रायाक खोलिएको छ, र करिब ९ कि.मी सडक स्तरोन्नती गरिएको छ । जस्ते गर्दा स्थानिय जनताको अत्यावश्यक सामाग्री तथा कृषि उपजहरु वजार सम्म ढुवानी गर्न सरल रुपमा

सम्भव भएको छ । पूर्वाधार विकासका कार्यहरुले जनताहरुमा रोजगारीको अवसर समेत सिर्जना गरेको छ । जसले गर्दा उनिहरुको आर्थिक र सामाजिक स्तर समेत सुदृढ हुँदै गएको छ । तर अझै पनि न्यून बजेटको कारण प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुमा पर्याप्त सडकको सुधार गर्न नसकिरहेको अवस्था छ ।

संघीयतामा स्थानीय सरकारको भूमिकालाई जनतामा अनुभूत गराउन, संघीयतालाई संस्थागत गर्न साथै जनताको सेवा प्राप्त गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चित गराएको छ । यति मात्र नभएर कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई कार्य वातावरण, कार्यकक्षको राम्रो व्यवस्था साथै सेवा प्रवाहमा नयाँ प्रविधिको उच्चतम प्रयोगमा सहजता ल्याएको छ । निर्वाचित जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुले जनताको सेवाको लागि आआफैनै वडावाट प्रविधिमैत्री ढङ्गले सेवा प्रवाह गर्न भौतिक पूर्वाधारहरुको व्यवस्था गरिएको छ । जसले गर्दा सार्वजनिक सेवा चुस्त दुरुस्त र सरल ढंगले प्रवाह गर्न सम्भव भएको छ ।

वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रको संक्षिप्त समिक्षा :

विकाससँगै विनास पनि आउँदछ, तर विकासलाई वातावरणमैत्री, पर्यावरण अनुकूल बनाउदै दिगो विकासमा आधारित भई विकासका गतिविधि गर्ने यस स्थानीय सरकारको नीति अनुरूप वातावरण संरक्षण, जैविक विविधता संरक्षण, भू संरक्षणका लागि विभिन्न कार्यक्रम तथा योजनाहरु संचालन गर्दै आएकोछ । स्थानीय रैथाने प्रजातिलाई प्रवर्द्धन गर्ने विगत सरकारको नीतिलाई आत्मासाथ गर्दैस्थानीय रैथाने प्रजातिका वोट विरुवाहरुको संरक्षण र विकासको लागि नर्सरी निर्माणसँगै पानीको बहापक्षेत्र विस्तार गर्न वृक्षरोपण कार्यहरु गरिएको छ । यस काम सँगै समानान्तर रूपमा अकातिर वन्यजन्तु र जंगल वृद्धि विकास तथा संरक्षणको लागि पोखरीहरुको निर्माण गरिएको छ । विश्वबाटै लोपउन्मुख रेड पाण्डा तथा अन्य वन्यजन्तुको संरक्षणको लागि रेडपाण्डा प्रजनन तथा वन्यजन्तु संरक्षण केन्द्रको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिई नीतिगत र कार्यगत समन्वयात्मक कार्यहरु भईरहेको छ । रेडपाण्डाले खाने प्रजातिका विरुवाहरुको वृक्षरोपणतथा त्यसको उचित वासस्थानको प्रवर्द्धनको लागि विभिन्न संघ संस्थाहरु जस्तै हाईड्रो पावर, रेडपाण्डा नेटवर्क र स्थानीय जनतासँग समन्वय र लागत साफेदारीमा कार्यहरु थाली गरिएको छ । सबै वडाहरुको सामुदायिक र निजी वनहरुमा क्याप्टोमेरिया प्रजातीका वनस्पतीलाई क्रमशः विस्थापन गरी वास्तविक रैथाने विरुवाहरुको विकास गर्न लोठ सल्ला, पिप्ले, चाँप, फलाट, बजराठ, अरखोला, रानीचाँप, पिप्ले, अम्बके, सि.सि., टेड्गा, .भालुचिण्डे, गोब्रे सल्ला, कटुस, बान्टे जस्ता वोटिविरुवाको वित उत्पादन गरि, निजी नर्सरीबाट समेत वोटिविरुवा खरिद गरि वृक्षरोपण गरिएको छ । वन व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण, जलाधार नदीनालामा पानीको वहापमा वृद्धि गर्न, सिमसार क्षेत्र माईपोखरी, सामुदायिक र निजी वन साथै अन्य पोखरीहरुको आसपासका क्षेत्रहरुमा समेत वृक्षारोपण कार्यहरु गरिएको छ ।

जनताको जनजिवनमा भैपरि आउने बाढी, पहिरो, आगलागी जस्ता प्राकृतिक र मानविय त्रुटीबाटउत्पन्न हुने प्रकोपबाट हुने क्षतिमा राहत स्वरूप खाद्यन्य तथा अत्यावश्यक सामाग्रीहरु वितरण गर्न कार्य भएका छन् , जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसँग समन्वयात्मक कार्यहरु भईरहेको छ । प्रत्येक विपद्को घडीमा स्थानीय सरकारले जनतालाई ढिला नगरि उनीहरुको जिउधनको सुरक्षाको लागि स्थानीय प्रहरी चौकी, जिल्ला स्थित रेडक्स, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र स्थानीय जनतासँग समन्वय गरि पिडित परिवारहरुलाई तुरन्त राहतको व्यवस्था र सहयोग गरिएको ।

संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र शुशासन क्षेत्रको संक्षिप्त समिक्षा :

लोकतन्त्रको वास्तविक मर्म भनेकै जनताले प्राप्त गरेको अधिकारको शतप्रतिशत उपभोग गर्नु हो भने संघीयताको मर्म भनेकै जनताले आफ्नो घरको दैलोमै सरकारको सेवा पुरोको महसुश गर्नु हो । अतः यस सरकारले लिएको नीति र विद्यमान कानुन अनुरूप प्रशासनीक, न्यायिक र विकासका कार्यहरु गर्नुनै यस सरकारको पहिलो प्राथमिकता हो । लोकतन्त्रको संस्थागत विकास संग संगै सरकारका सबै निकायहरुको संस्थागत विकासमा यस सन्दर्भपुर स्थानीय सरकार संविधानलाई सिरोपर गरि लागि परेको छ । सुशासनमा आधारित प्रशासनीक सेवाहरु प्रवाह गर्न

सन्दकपुर स्थानीय सरकारले बढी भन्दा बढी ध्यानमा राखी सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्दै सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र सहज बनाउदै लिएको छ र भौतिक एवं प्रशासनिक विभिन्न सुधारका प्रयासहरु गरेको छ। सबै बडा कार्यालय इन्टरनेट सेवा पुऱ्याईसकेको र स्वास्थ्य चौकी तथा विद्यालयहरुमा क्रमशः इन्टरनेटको सूविधा पुऱ्याउने कार्यहरु भईरहेको छ। यसको लागि कर्मचारीहरु र जनप्रतिनिधिहरुलाई तालिमको व्यवस्था गरिदै आएको छ। यसका साथै प्रशासनिक भवनहरुको निर्माण, सबै क्षेत्रका सरोकारवाला समझेदारी संघ संस्था, निजी क्षेत्र सहकारी क्षेत्रहरु संग निरन्तररूपमा समन्वय गरि कार्यहरु गर्दै आएको छ। समय समयमा उपभोक्ता समितिहरुलाई अभिमुखीकरण गरी योजनामा उनीहरुको सक्रिय सहभागीतालाई बढवा दिईएको छ। यस गाउँपालिकामाहेरचाहको लागि उत्प्रेरण कार्यक्रम करुणा फाउन्डेशनले साभेदारीमा विभिन्न चरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरि सकेकोमा हाल गाउँपालिका र प्रदेशले उक्त कार्यक्रमलाई अपनात्व लिएको छ, भने वान हट नेपाल र निहारीका समाज नेपाल, रेड पाण्डा नेटवर्क, युनिट इन हेत्य, साना सिंचाई परियोजना, आईपास नेपाल, सुनगाभा विकास संस्था, PLGCDPले समेत गाउँपालिकालाई विभिन्न क्षेत्रमा साभेदारीको रूपमा सहयोग पुऱ्याएको छ। समग्रमा हेर्दा यी सबैको प्रयास संयोजन र साभेदारीले सन्दकपुर गाउँपालिकाको संस्थागत विकास, सेवा प्रवाहमा ठूलो टेवा पुरोको छ, तथापी यसमा अझै धेरै सुधारको कार्यहरु गर्नु बाँकी नै रहको र स्थानीय सरकार यसको लागि गम्भीरताका साथ लागि परेको छ।

■ आ.व २०७८।०७९ मा देखिएका मुख्य अवसर, चुनौति र समस्याहरु :

अवसर

- नेपालको संविधान, २०७२ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदत्त गरेको अधिकारको प्रयोग गरि स्थानीय तहको चौतर्फी विकास गर्न सकिने।
- रामसार क्षेत्र माइपोखरी धार्मिक, पर्यटकीय तथा जैविक विविधताको हिसावले महत्वपूर्ण स्थल रहेकाले यसलाई प्रवर्द्धन गरि असिमित फाईदाहरु लिन सकिने।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा सामुदायिक र निजी वनहरु प्रसस्त भएकाले यसको सदुपयोग गरि व्यक्तिगत र सार्वजनिक क्षेत्रको आय आर्जन गर्न सकिने।
- गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्रमा विभिन्न बहमुल्य जडिबुटि, लोक्ता, लोठ सल्ला, चिराइतो लगायतका अन्य जडिबुटि तथा विभिन्न फूल प्रजातिका अर्किड, लागिगुराँस, चाँप जस्ता लोपोन्मुख बनस्पती पाइने हुनाले यसको संरक्षण सम्बद्धन र प्रचार प्रसार गरि आय आर्जन बढ़ाव गर्न सकिने।
- यस गाउँपालिकामा पानीको अत्यन्त धेरै स्रोतहरु र उर्भर माटो रहेको छ, जसको प्रयोगबाट व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन गरी दुधजन्य, मासुजन्य र कृषिजन्य बस्तुको उत्पादन गरी आन्तरिक र बाह्य बजारमा बजारीकरण गर्न सके उत्पादक तथा व्यवसायिक कृषकहरुलाई समेत ठूलो आर्थिक लाभ हासिल गर्न सक्ने।
- यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका माइपोखरी, सन्दकपुर, टोड्के भरना, माबुथाम, हाँगेथाम, धापपोखरी, छिन्तापु जस्ता पर्यटकीय गन्तव्यहरुको सुधार र संरक्षण गरि आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकका लागि घुम्ने र रम्ने ठाउँको रूपमा विकास गरि स्वरोजगार र आयआर्जनको अवसर सृजना गर्न सकिने।
- विश्वमा दुर्लभ काढेभ्याकुर, रेडपाण्डा, ठकठके, भारल, घोरल लगायत अति लोपोन्मुख बन्यजन्तु तथा पंक्षिहरु समेत यस क्षेत्रमा पाइने हुँदा यसको प्रचार प्रसारमा र समन्वय गरि पर्यटक भित्राउने खालका गतिविधि संचालन गर्न सकिने।
- नेपालकै प्रसिद्ध माईखोला (भापामा कन्काईमाई) यसै गाउँपालिकामा उद्यगम स्थल भई बग्ने भएकाले यसको धार्मिक, जल पर्यटन र लघु तथा ठुला जलविद्युत आयोजनाहरु संचालन गरी गाउँपालिका आत्मनिर्भर बनाउन सकिने।
- गाउँपालिकाको उतारि भेगमा खुल्ला चरिचरनको क्षेत्र भएकाले व्यवसायिक पशुपालन गर्नको लागि उपयुक्त वातावरण भएकाले यसको प्रयोग र विकास गर्न सकिने।
- यस क्षेत्रको अधिकांस डाढाँकाडा चियाले ढाकेको हुनाले यसको उत्पादन तथा बजारीकरणका लागि स्थानीय पहल गरि बाह्य बजारहरुमा चियाको बजार विस्तार गर्ने अवसर रहेको छ।

- इलाम र पाँचथरको सिमावर्ति क्षेत्र छिन्टापुमाबुथाम र टप्पुमा व्यारागलाइडीडको सम्भावना देखिएकोले यसको अध्ययन गरी संचालनका लागि पहल गर्न सकिने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रका अधिकांश युवाहरु अन्यत्र पलायन हुने विगत देखिको समस्या न्यूनिकरणका लागि युवा लक्षित स्वरोजगारमुलक तालिम, शिपमुलक तालिम र लगानिमैत्री वातावरणको सृजना गरि काठजन्य उद्योग, कृषिजन्य उद्योग, पशुजन्य उद्योगहरुको स्थापना गरि रोजगार र आर्थिक विकास गर्न सकिन्छ ।
- विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगका लागि स्थानियलाई प्रोत्साहन गर्ने र सो सम्बन्धि क्रियाकलापहरु संचालन गर्न सकिने जसवाट वनमाथि बढ्दो चाप घटाउन सहयोग प्रदान गर्ने छ ।
- किवि जोन पकेट क्षेत्र, प्रदेश नं. १ को सांस्कृतिक ग्राम, संघ सरकारको एक सय वटा गन्तव्य मध्ये उत्कृष्ट दस स्थान भित्र सूचिकृत गरिएको यो अत्यन्तै ठूलो अवसर हो ।
- स्लेट स्टोन मार्वल चुन खानीको क्षेत्र रहेको साथै खानेपानी तथा नदीनालाको श्रोत पर्याप्त रहेको ।
- यहाँ रहेको अगुवा किसान, बुद्धिजीवी, व्यापारी, लाहुरे, उच्च तहका कर्मचारी, युवायुवती जस्ता मानव संसाधनहरुको आर्थिक एवं बौद्धिक सहयोग लिई पर्यटन कृषि तथा अन्य क्षेत्रमा बढी भन्दा बढी फाईदा लिन सकिने ।
- लेम्चोङ्ग, तितेपातिको बाष्पीकरणवाट तेल उत्पादन गर्ने, सिस्नुको प्रशोधन, अल्लोकपडा उत्पादन, नेपाली कागजको उत्पादनको प्रचुर संभावना रहेकोछ ।
- समग्रमा हेर्दा यस गाउँपालिका क्षेत्रलाई पर्यापर्यटन, कृषि र जडिवुट्टी उत्पादनबाट मनग्ये विकास र सम्बृद्धि तर्फ उन्मुख गराउन पर्याप्त प्राकृतिक श्रोतसाधन रहनु यस गाउँपालिकाको अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ ।

कमजोर पक्ष :

- हाम्रो गाउँपालिकामा भएको प्राकृतिक स्रोत साधनको जल, जमिन, जंगल, जनशक्तिको सहि ठाउँमा सही तरिकाले सदुपयोग गर्न नसक्नु ।
- आफनो संस्कृती, भाषा, भेषभुषा र भोजनलाई यथेष्ट सम्मान र अनुकरण नर्गनु ।
- हामीसँग रहेका सन्दकपुर, टोड्के भरना, माईपोखरी, हाँगेथाम, चोयाटार सामुदायीक वन, जौवारी तुम्लीङ्ग मेरेमा, मावुथाम र चन्द्रपाल थेवे धाप पोखरी, छिन्टापु, चमेरेगुफा, भालजुरे पानी, सुतुलुङ्ग खरिबोटे ढुंगा, हाडी दह, विखे भन्ज्याङ्ग जस्ता हिराका रूपमा रहेका अत्यन्त सुन्दर पर्यटकीय गन्तव्यहरुलाई दुनियाको अगाडि चिनाउन नसक्नु वा प्रचारप्रसार गर्न नसक्नु र पर्यटन उद्योगका पुर्वाधारको विकास नहुनु, “हामीले, हाम्रो लागि, हामिले नै गर्नु पर्छ” भन्ने भावनाको समेत कमी हुनुनै यस गाउँपालिकाको कमजोर पक्ष हो ।
- संघीय र प्रदेश कानुनको अभाव रहनु त्यस माथि दैनिक गतिविधि संचालन गर्न आवश्यक पर्ने गाउँपालिकाको आफै नीति, नियम, कार्यविधिहरुको यथेष्ट निर्माण भईनसक्नु साथै भएका कानुनहरुको प्रयोग या कार्यान्वयनमा समेत सैद्धान्तिक र व्यवहारिकरूपमा नमिलेको अवस्थालाई चर्नि नसक्नु पनि हाम्रो कमजोरी हो ।
- उचित किसिमको विकास प्रणालीहरुको थालनी र विकास गर्न नसक्नु साथै राजश्व चुवाहट रोक्न र आन्तरिक स्रोतहुलो मात्रामा बढ्दि गर्न नसक्नु वा जुटाउनु नसक्नु हाम्रो प्रमूख चुनौती साथै कमजोरी पनि हो ।
- आधुनिक वैज्ञानिक प्रणालीबाट कृषि र पर्यटनको विकास गर्न नसक्नु, औद्योगिकीकरण र स्थानीय उत्पादनलाई बजारीकरण गर्न नसक्नु पनि हाम्रो कमजोरी हो ।
- अन्याधुनकि प्राविधिक उपकरणको अभाव र प्रयोग नहुनु, श्रम गर्न सक्ने युवाहरु विदेशिनु तथा दक्ष जनशक्तिको अभाव रहेको छ ।
- हामीले अन्तर स्थानीय तह तथा संघ र प्रदेश सरकार संघको समन्वय, सहकार्य गर्न नसक्नु गम्भीर कमजोरी हो ।
- सबै जनताहरुमा विकास हामीले आफै नै सहभागितामा गरि भावानात्मक एकताको विकास गर्न नसक्नु पनि हाम्रो कमजोरी हो ।
- यथेष्टमात्रामा आधुनिक सूचना प्रणालीको प्रयोग गरी कानुन अनुसार संस्थागतरूपमा प्रणालीहरु विकास गर्न नसक्नु ।

चुनौति :

- स्थानीय समुदाय, सरकारी स्थानीय तथा जिल्ला स्तरीय विषयगत निकाय तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको विच समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको कायम गर्नु ।
- गाउँपालीका क्षेत्रमा प्राविधिक मानवीय जनशक्तिको कमीलाई सन्तुलन कायम गर्नु ।
- भौतिक विकासका लागि असन्तुलित भौगोलिक अवस्थालाई चिदैं दिगो विकास गर्नु ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेको र उत्पादित बौद्धिक मानविय सम्पतीको प्रयोग गर्नु ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा यातायातको सहज पहुँच नभएकाले उत्पादित कृषि उपजको सहज वजारीकरण गर्नु ।
- विद्यमान धार्मिक तथा प्राकृतिक पर्यटकिय स्थल जोड्ने सङ्ग्रह स्तरउन्नती नहुनु तथा पर्यटन प्रवर्द्धन सम्बन्धि कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु ।
- लोप हुन लागेका स्थानिय भाषा, संस्कृति, भेषभुषा संरक्षणका लागि सास्कृतिक संग्राहालय निर्माण सहित संरक्षण गर्नु ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक विद्यालयहरुको भौतिक एवं शैक्षिक गुणस्तरको स्तरउन्नती गरि वजारमा विक्न सक्ने योग्य जनशक्तिहरुको उत्पादन गर्नु ।
- परम्परागत रूपले गरिने खेतिवालीलाई प्राविधि प्रयोग गरी आधुनिकिकरण यन्त्रीकरण गरी छिटो र धेरै आम्दानी गर्ने खालका खेतिवालि गर्ने परिपाटिको विकास गर्नु ।
- सन्दकपुर गाउँपालिका पशुपालनका लागि जिल्लाकै उत्कृष्ट ठाउँ भएकाले परम्परा देखि पाल्दै आएका चौरी, गाई लगायतका पशुहरुको संरक्षण सहित उन्नत जातका पशुपालन व्यवसायको प्रवर्द्धन गरी स्थानिय स्तरमै रोजगारको अवसर सृजना गर्नु ।
- यहाँका अधिकांश यूवाहरु वैदेशिक रोजगार तथा वैदेशिक सुरक्षा निकायमा कार्यरत रहेकोले उनीहरु व्यक्तिगत रूपमा आर्थिक हिसावले सम्मुन्नत समुदायको बाहुल्य रहेको छ । तर पनि पुंजि परिचालनको उपयुक्त संयन्त्र र वातावरण नभएकाले बसाइ सराइलाई रोकी पुंजि तथा जनशक्ती पलायनबाट रोक्न सक्नु हाम्रो लागि ठूलो चुनौती हो ।
- स्वास्थ्य केन्द्र/चौकीहरुको क्षमता विकास तथा दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको नियमित उपलब्ध हुन नसक्नु साथै प्रसूती सेवा संचालन गर्न नसक्नाले महिला तथा वालवालिकाहरुको अकालमा ज्यान जान सक्ने खतरालाई सामना गर्नु ।
- गाउँपालिका क्षेत्रको विकासका लागि योजनाहरुको प्राथमिकिकरण नगरी विकास योजना अगाडी बढाउने पद्धतिले विकासमा निश्चिय सहभागीताको अवस्था ल्याएकोमा यसलाई चिर्न सक्नु पनि हाम्रो चुनौती हो ।
- जलवायू परिवर्तनको असरले कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा परेको असर न्यूनिकरणकालागि पहल कदमी गर्नु ।
- किटनासक औषधीको प्रयोगले पर्यावरणमा प्रतिकूल प्रभाव परेको छ, यसको प्रयोग न्यूनिकरण गरि अर्गानिक खेति प्रणाली सम्बन्धि क्रियाकलापहरु संचालन गर्नु ।
- सार्वजनिक शौचालयको निर्माण साथै सरसफाइका लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु र बजार क्षेत्रमा फोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गर्नु ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने चिराइटो, सिस्नु, लोक्ता, मझिटो जस्ता छिटो आम्दानी दिने जडिबुटि खेति प्रति स्थानियलाई प्रोत्साहन गर्ने खालका क्रियाकलाप तथा कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु ।
- किवी, अलैची, अदुवा, भुइस्याउ, अकवारे खुर्सानी, डेरी उद्घोग, तरकारी खेती, चिया खेती, साथै जडिबुटि खेती प्रोत्साहन गर्नु ।
- आधुनिक समाजको नाममा पश्चिममा संस्कृतिको अनुकरण गर्ने प्रवृत्तिको प्रभाव र वढवाका कारण यहाँका मानिसहरुको परम्परादेखि खादै आएका स्थानीय अर्गानिक पोषणयुक्त खाद्यबस्तुहरु, परम्परागत मौलिक संस्कृति भफ्लिक्ने पोषाकहरु, आनीवानी, भाषा तथा लिपिहरु क्रमशः विस्तारै विस्थापित हुने अवस्थामा छन् यिनिहरुको संरक्षणका लागी स्थानीय जनताहरुलाई सचेतानात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गरी राष्ट्र निर्मामा टेवा पुऱ्याउनु ।

२.आर्थिक वर्ष२०७९।०८० को नीति,कार्यक्रम तथा बजेट

सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य

सन्दकपुर गाउँपालिकाको टोल स्तरीय बैठक,वडा समितिको बैठक हुँदै सार्वभौम कार्यपालिकामा विभिन्न चरणमा भएको सर्वसम्मत निर्णयानुसार, विगतमा बनेको सन्दकपुर गाउँपालिकाको बीस वर्षे गुरुयोजना २०७८।७९-२०९।७९।८० र यस सरकारले लिएको नविनतम जनमुखी कार्यन्वयन योग्य नीतिहरूलाई एकिकरण गरि यस आर्थिक वर्ष २०७९।०८० को सोंच,लक्ष्य र उद्देश्य यस सभामा पेश गर्न चाहान्छु ।

सोंच :

भौतिक,आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा प्रशासनिक पूर्वाधार,
सबल,सक्षम उत्कृष्ट व्यवस्थापन सन्दकपुर गाउँपालिका समृद्धिका आधार ।

लक्ष्य :

सन्दकपुरलाई भौतिक रूपले विकसित र सुविधायुक्त,आर्थिक र संस्कृतिकरूपले सुसम्पन्न बनाई स्वास्थ्य तथा शिक्षाको क्षेत्रमा गुणस्तरीय सुविधायुक्त सुरक्षित पहुँच र सेवा, लैगिक रूपमा महिलामैत्री, बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, जेष्ठ नागरिक मैत्री, सामाजिक रूपले समावेशी समातामूलक साथै सहभागितामूलक, वातावरणीय रूपले स्वच्छ, सफा हरावरा तथा प्रशासनिक रूपले प्रविधिमैत्री चुस्त, दुरुस्त, सक्षम सुशासनयुक्त प्रणाली अपनाई सबै क्षेत्रमा उत्कृष्ट नमुना कार्यहरु गर्दै पर्यटकीय गाउँको रूपमा विकास गरी १ नम्बर प्रदेशकै उत्कृष्ट पर्यटकीय गाउँको रूपमा विकास गर्ने ।

उद्देश्य :

- १.भौतिक पूर्वाधारहरूको समानुपातिक दिगो विकास तथा विस्तारबाट सेवा, सुविधा र बजारमा पहुँच र उपयोग वृद्धि भई जीवनयापन सहजता तर्फ उन्मुख गर्ने ।
- २.बन वातावरणको संरक्षण,स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाईमा सहज पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।
- ३.सहकारीको माध्यमबाट कृषि तथा पशुपालन पेशालाई व्यवसायिक बनाई रोजगारमूलक तर्फ उन्मुख गर्ने ।
- ४.पर्यटकीय पूर्वाधारको लगत तयार एवं पूर्वाधारमा स्तरवृद्धि र उचित लगानी गर्ने ।
- ५.उद्योग तथा व्यवसायको सिर्जना, वृद्धि र विस्तार गर्ने ।
- ६.शिक्षा तथा खेलकुद सर्वसुलभ, गुणस्तरीय, व्यवसायिक र समावेशी गराउन योजनावद्व विकासको शुरुवात गर्ने र शिक्षालाई वैज्ञानिक र व्यवहारिक बनाउन सबै तवरले योजनाहरु ल्याउने ।
- ७.स्थानीय लोक, कलासंस्कृति र साहित्यको संरक्षण र सम्वर्द्धनका गर्ने ।
- ८.स्वास्थ्य सेवावाट प्राप्त हुने आधारभूत सेवाको गुणस्तर स्तर वृद्धि र सुलभता गर्ने ।
- ९.विद्युतीय शुसासनलाई अंगीकरण गरी सेवालाई राम्रो बनाउने ।
- १०.विपदजन्य जोखिम न्यूनिकणका लागि योजना र कोष निर्माण गर्ने ।
- ११.आर्थिक र सामाजिकरूपले पिछाडी पारिएका परेका नागरिकहरूलाई उनीहरूको जीवनस्तर उकास्न उद्यमशील बनाउदै व्यवसायिक विकासमा सबैलाई अर्थपुर्ण सहभागिता गराई क्रियाशिल बनाउदै लाने साथै समूह र सहकारीलाई प्रवर्द्धन गरी कृषि क्षेत्रको विकासमा यसको भूमिकालाई अझै गहन बनाउने ।
- १२.फोहरमैला व्यवस्थापनमा वैज्ञानिक पद्धतीको शुरुवात गर्ने ।
- १३.समग्रमा सन्दकपुर गाउँपालिकालाई दिगो विकासमा आधारित भएर मानव विकाससंगै आर्थिक,सामाजिक,भौतिक, संस्कृतिक हिसावले सुसम्पन्न र समृद्ध गाउँपालिका बनाउने, समृद्ध नमुना गाउँपालिका बनाउने ।

२.२.बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा अवलम्बन गरिएका प्रमुख नीति तथा आधारहरु :

सार्वभौमसत्ता सम्पन्न नेपाली जनताको त्याग,परिसिना र वलिदानबाट प्राप्त भएको संघीय लोकतान्त्रिक गणतान्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको स्थापना सँगै आएको तीन तहको सरकार संचालन प्रणाली अनुसार यस सन्दकपुर गाउँपालिकामा स्थानीय सरकारको अभ्यास भएको आजयो दोस्रो सरकारको पहिलो नीति तथा कार्यक्रम हो । संघ

र प्रदेश सरकारले लिएको नीति अनुरूप र अधिल्लो सरकारले विगतमा लिएका जनमुखी नीति, कार्यक्रम र अहिले नवनिर्वाचित दोस्रो कार्यकालको सरकारले लिएको नीति कानुन अनुसार सरकार सञ्चालन गर्नु हाम्रो दायित्व हो । लोकतान्त्रिक पद्धतीलाई व्यवहारमा उत्तारदै यसलाई दिगोरूपमा संस्थागत गरी स्थायित्व कायम गर्दै जनताको इच्छा र चाहानालाई बढी भन्दा बढी पूरा गर्नु यस सरकारले पहिलो कर्तव्य ठानेको छ । पर्याप्त बजेट स्रोतको अभावका कारण जनतालाई दिएको बचन मुताविक सबै एकै पटक नीति तथा कार्यक्रम ल्याउनु पक्कै पनि चुनौतीपूर्ण कार्य रहेकोले, उपलब्ध आर्थिक स्रोत साधनको उच्चतम प्रयोग गर्ने गरि, वनेको कानुन नियम, विगतको अभ्यास, बढी भन्दा बढी जनसहभागितामा आधिरित भई जनताको माग र आवश्यकता, टोलबस्ती हैदै वडा तहबाट सिफारिस भई आएका आधारमा विभिन्न विषयगत समितिमा छलफल गरि, कार्यपालिका र गाउँसभाबाट सर्वसहमतिले नीति तथा कार्यक्रमहरु पारित गरिएको छ । देशमा भएको राजनैतिक परिवर्तनलाई संस्थागत गर्दै जनताका असिमित आकांक्षा र आवश्यकतालाई उचित सम्बोधन गरि अघि वढनुपर्ने यस घडिमा सन्दकपुर गाउँपालिका इलामले पनि विगतको गाउँसभाले निर्णय गरि कार्यान्वयनका चरणमा रहेका महत्वपूर्ण कार्यहरूलाई निरन्तरता दिई र जनताका समसामयिक इच्छा आकांक्षाहरुको पनि सक्दो सम्बोधन गर्ने कोसिस गर्दै लैजाने उद्देश्य राखेको छ ।

यस सन्दकपुर गाउँपालिका पर्यटन, कृषि, पशुपालन, उद्योग, व्यापार र व्यवसायका लागि प्रचुर सम्भावना बोकेको स्थानीय तह हो । यस गाउँपालिकालाई त्यति मात्र नभएर जडिबुटीको अनुसन्धान केन्द्र, आर्युवेद क्लेज र जडिबुटी उद्योग स्थापना, कृषि तथा बाली विज्ञानको शिक्षण गर्ने केन्द्रको रूपमा पनि विकास गर्न सकिने उतीकै प्रवल सम्भावना रहेको छ । विभिन्न सम्भावना भएता पनि गाउँपालिकाको आर्थिक श्रोतको मूल्य आधार भनेको पर्यटन, कृषि, पशुपालन नै रहेको छ । यस गाउँपालिकामा धेरै क्षेत्रमा विकासका सम्भावना हुँदाहुँदै पनि संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने बजेटको कमी र स्थानीय स्रोत साधनको अपेक्षित उपयोग गर्न नसकेका कारणबाट जनताको आर्थिक तथा सामाजिक जीवनस्तरमा उल्लेखनीय गुणस्तरिय परिवर्तन हुन सकेको देखिदैन अझै पनि कैयौं क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायहरूले स्थानिय सरकारको पूर्ण अनुभूति गर्न सकिरहेका छैनन् । यो स्थानिय सरकार सधै जनताको इच्छानुसार समन्वय सहकार्य र सहअस्तित्वलाई स्वीकार्दै विकासमा लाग्नु, जनताको सेवा गुर्न हाम्रो पहिलो धर्म र कर्म हो ।

यसै सन्दर्भमा नेपालको संविधान २०७२ मा उल्लेख गरिएका स्थानिय तहको अधिकार क्षेत्र, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीति, संघ र प्रदेश सरकाले अंगीकार गरेका राष्ट्रिय नीतिहरूलाई आधारको रूपमा लिई स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ७१ उपदफा १ बमोजिम यस गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका लागि निम्न विधि अवलम्बन गरिएको छ ।

- जनताका वास्तविक माग र आवश्यकताको आधारमा वस्ती स्तरका मागलाई प्राथमिकतामा राख्दै सरोकारवाला सबै विकास साभेदारी संघ संस्था र जनताको व्यापक सहभागिता सहित, वडा समितिको वैठकबाट स्थानीय स्तरको माग संकलन गरिएको छ ।
- आर्थिक विकास र सामाजिक विकासलाई बढी प्राथमिकतामा राखी, पूर्वाधार विकास, सार्वजनिक सेवा तथा संस्थागत विकास, महिला सशक्तिकरण तथा नेतृत्व विकास र वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनका प्रत्येक वडाबाट क्षेत्रगत योजना तथा कार्यक्रम छानौट गरी योजना तथा कार्यक्रम समावेश गरिएको छ ।
- वडा तहबाट प्राप्त आयोजना तथा कार्यक्रमलाई निम्न आधारमा विषयगत समिति हुँदै वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिद्वारा आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकिकरण गर्दै कार्यपालिकामा पेश गरेको र कार्यपालिकामा छलफल गर्दै गाउँसभाबाट सर्वसहमतिले पारित गरिएको छ ।

योजना तर्जुमाका क्रममा प्राथमिकिकरणका आधारहरु निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

- आन्तरिक आयलाई सहयोग पुऱ्याउने, राजशब्द परिचालनमा योगदान पुऱ्याउने ।
- जनताको वास्तविक आवश्यकताको परिपूर्ती गराउने, जीवनस्तर आम्दानी र रोजगारी बढाने ।
- लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरणको र सामाजिक न्यायको अभिवृद्धि गर्ने ।
- नेपालकै महत्वपूर्ण पर्यटकिय गन्तव्यको रूपमा सन्दकपुरलाई विकास गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।
- स्थानीय उत्पादनलाई प्राथमिकता दिई उत्पादनमूलक, चाडै र ठूलो प्रतिफल दिने ।
- आर्थिक विकास र गरिवी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने ।
- सहकारीको प्रवर्धन गर्दै स्थानीय कृषिजन्य उत्पादनलाई प्रवर्द्धन गर्न बढी प्रोत्सहानकासाथ प्राथमिकतामा राख्ने ।

- समुदायलाई विपद तथा जलवायू परिवर्तन उत्थानशिल बनाउने ।
- स्थानीय स्रोतसाधनको अधिकतम उपभोगमा आधारित भई जनसहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।
- दिगो विकास, पर्यावरणीय सन्तुलन, वातावरण संरक्षण र विपद् व्यवस्थापनमा योगदान पुऱ्याउने ।
- सेवा प्रवाहलाई प्रविधिमैत्री बनाई छिटो छरितो, समय सापेक्ष, निष्पक्ष र प्रभावकारी बनाउने ।
- संस्थागत विकास, सुशासन, मितव्ययी खर्च प्रणाली र पारदर्शिता अभिवृद्धि गर्ने ।
- सामाजिक सद्भाव, परम्परागत धर्म, संस्कृति, चाडपर्व र अन्य स्थानीय विषेश संस्कृति र पहिचान प्रवर्द्धन गर्ने ।
- यस गाउँपालिकाको सहज जनजीविका र विकासका लागि फाइदा पुऱ्याउने ।
- यस गाउँपालिकामा आवश्यक देखेका अन्य सबै विषयहरु ।
- यस इलाम जिल्ला भित्रका स्थानिय सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गर्न चाहने गैर सरकारी संघ संस्थाहरूलाई आवश्यक सहयोग गर्दै सहयोग लिई त्यस्ता क्षेत्रहरूवाट अधिकतम लाभ जनतामा पुऱ्याउने ।

यस गरिमामय सभामा उपस्थित गाउँसभा सदस्यज्यूहरु
राष्ट्रसेवक कर्मचारी, पत्रकार, सुरक्षकर्मी र अन्य आमन्त्रित आदरणीय महानुभवहरु ।

२.२.१. क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमहरु

(क) आर्थिक विकास नीति तथा कार्यक्रमहरु :

कृषि :

जनताको जनजीविका र आयस्रोतको रूपमा कृषिलाई पहिलो प्राथमिकताको क्षेत्रको रूपमा यस सरकारले राखेको छ । कृषकको आर्थिक जीवनस्तर वृद्धि नभई अरु क्षेत्र विकास हुन सक्दैन तसर्थ कृषि नै यहाँको प्रमूख जिविको पार्जनको क्षेत्र भएकोले जनताको जीवनस्तर उकास्न कृषिलाई सहकारीको माध्यमबाट व्यवसायिकरण, आधुनिकीकरण, औजारीकरण, औद्योगीकीकरण गर्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ । यस सन्दर्भपुर गाउँपालिकामा “कृषकसँग स्थानीय सरकार, सहकारीको माध्यमबाट उद्देश्य साकार” भन्ने कार्यक्रमलाई सहकारीसंग आवध गराउदै विषेश प्राथमिकतामा राखी कृषकमूखी कार्यक्रम ल्याईनेछ ।

- यस गाउँपालिका क्षेत्रमा जडिबुटी उत्पादन तथा व्यावसायिकरणमा कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । सन्दर्भपुर गाउँपालिका जडिबुटीको क्षेत्र समेत भएकोले यस क्षेत्रको उच्च पहाडी भुभाग र अन्य भुभागमा पाईने जडिबुटीहरूको अध्ययन गरि जडिबुटी उत्पादनमा कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ साथै अन्य बाह्य निजी क्षेत्रको लगानीलाई समेत आर्कषित गरी जडिबुटी क्षेत्र प्रवर्धनका कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ ।
- संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी चिया, अलैची, अदुवा, आलु, दलहन खेती, कफी, एझोकाडो, ओखर, रुद्धाक्ष, कागती, किवी जस्ता फलहरूको व्यवसायीकरण गरि उत्पादनमा वृद्धि गरिनेछ साथै उचित बजारको खोजी गरि निर्यातमूखी कृषि व्यवस्थालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- कृषि उत्पादनलाई वृद्धि गर्न प्रांगारिक तथा जैविक मल र जैविक विषादी उत्पादन गर्नेतर्फ जोड दिईनेछ । जौवारीमा रहेको आलु विकास केन्द्रसँग समन्वय गरि आलुको तरकारी र वित्त उत्पादनमा विषेश जोड दिईनेछ ।
- हाल कार्यान्वयनमा रहेका साना तथा ठूला सिचाई आयोजनाहरूलाई समयमै सम्पन्न गरिनेछ । त्यसका लागि प्रयाप्त बजेटको सुनिश्चित गरिने छ ।
- गाउँपालिकामा सहकारी, निजी साझेदारीमा खोलिएका व्यवसायलाई प्रोत्साहन र नयाँ क्षेत्रको खोजी गरि कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।
- सन्दर्भपुर गाउँपालिकामा पाईने रैथाने प्रजातिका खाद्यान्न बाली तथा बनस्पतीहरूलाई विषेश संरक्षण तथा सम्बद्धन गर्दै लगिनेछ साथै कृषकहरूलाई उन्नत वीउ विजन समेतको व्यवस्था गरिनेछ ।
- पशुपालनलाई विशेष प्राथमिकतामा राखी पशु विकास र स्वास्थ्य सम्बन्धी विषेश कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ साथै कृषकहरूलाई विशेष प्राविधिक सहयोगहरूको सेवा पर्याप्त मात्रामा पुऱ्याउदै लगिनेछ ।

- गाउँपालिकालाई खाद्यान्न, सागसब्जी, मासु, दुध र दग्धजन्य वस्तुहरूमा आत्मानिर्भर बनाउन कृषिका कार्यकमहरू सञ्चालन गरिने छ । कृषकका पशुहरूलाई विमाकृत गर्न जोड दिईनेछ । यस क्षेत्रको हावापानी सुहाउदो माछा पालन (ट्राउट) र नयाँ प्रजातीका पशुपंक्षी पालन कार्यकमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- निर्वाहमूखी कृषि प्रणालीलाई क्रमश व्यवसायमूखी बनाउदै लैजान कृषि सामाग्री नयाँ प्राविधिमा लागत साभेदारी कार्यकमका माध्यमबाट भित्राईनेछ ।
- कलेक्सन सेन्टर एक प्रति वडा बनाउन आवश्यक कार्यहरू थालनी गर्ने र उत्पादनलाई सहकारी मार्फत बजारीकरण गर्न विषेश पहल गरिनेछ ।
- कृषक सम्मान तथा प्रोत्सहान कार्यक्रम,कृषि प्रदर्शनी कार्यक्रम जस्ता हौसला मिल्ने ज्ञान मिल्ने कार्यक्रमहरू ल्याईनेछ ।
- डेरी दुद्यजन्य उद्योगहरूलाई विषेश प्रवर्द्धात्मक कार्यक्रमहरू ल्याईनेछ । जनताको खाद्य सम्प्रभुताको अधिकारको सुरक्षाको लागि यस स्थानीय सरकारले संघ,प्रदेश,निजि क्षेत्रको सहयोग , समन्वय र साभेदारीमा नवीनतम उपायहरूको खोजी गरि कार्यक्रमहरू त्य गर्दै लिगाने छ । यसका लागि आवश्यक पर्ने नीति तथा कानुन तर्जुमा गरि लागु गरिने छ ।

पर्यटन :

- सन्दकपुर गाउँपालिका स्थानीय सरकारले आर्थिक विकासको पर्यटन क्षेत्रलाई प्रमुख प्राथमिकतामा राखेको छ । सन्दकपुरको दिगो आर्थिक विकासको प्रमुख आधार र संचाहकको रूपमा पर्यटन क्षेत्रलाई विषेश प्राथमिकताका साथ विकास गरिनेछ, यसका लागि क्रमश सबै पर्यटकिय क्षेत्रका गुरुयोजना बनाईने छ ।
- प्राकृतिक स्वरूपको जर्जेणा र वातावरणीय सन्तुलनलाई समेत कायम गर्दै गाउँपालिकाको मुख्य पर्यटकीय स्थलहरू मध्ये यस वर्षदेखि माईपोखरीलाई पर्यटन पूर्वाधार सहित आकर्षक पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गरिने कार्यक्रमको थालनी गरिनेछ, यसका लागि नमुना माईपोखरी देउराली बजारसम्म पर्यटकिय सडक स्तरोन्नती गरिने छ ।
- सन्दकपुर,छिन्टापु, जौवारी, टोडके भरना,पाहाखोला छाँगेभरना,रातेखोला धप्पर भरना, हागेथाम ,मावुथाम, लालबासपोखरी, ढापपोखरी, गैरीवास ,कैयाकट्टा, कालपोखरी, दबै विखेभञ्ज्याड, सुतुलुङ्ग दुङ्गा,डाईमण्ड स्टोन,श्रीहाङ्गजी दुङ्गा, हाँडीदह,दुङ्गे पानीको पसिने शिला, शंखे दुङ्गा, मावुको फेदी देखि शिर सम्म रहेको धार्मिक र ऐतिहासिक प्राकृतिक गुफा,मठमन्दिरहरूको संरक्षण गर्दै सन्दकपुर गाउँपालिका भित्रको सबै पर्यटकिय क्षेत्रहरूलाई क्रमैसँग प्राथमिकिकरण र स्रोत उपलब्धताको आधारमा एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना अनुसार प्रवद्धन, संरक्षण तथा विकास गरिदै लिगानेछ ।
- माईपोखरी, सुलुवुङ्ग र माईमझुवाको सिमानामा अवस्थित रेडपाण्डा प्रजनन केन्द्र टप्पुको कार्यलाई पूर्णता दिइने र यसमा स्थानीय प्रजातिका जनावरहरूको समेत संरक्षण गर्दै यस प्रजनन केन्द्रलाई संरक्षण केन्द्र र चिडियाखानाको रूपमा विकास गर्न विषेश पहल गरिनेछ । यसका लागि संघिय सरकार,प्रदेश सरकार र गैरसरकारी क्षेत्रसँग समन्वय गरि आवश्यक पर्ने कानुनी र प्राविधिक सहयोग लिई कार्यहरू अघि बढाईनेछ । यसका लागि नियमित रूपमा बजेटको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- सन्दकपुर क्षेत्रमा पाइने लोपनमुख वन्यजन्तु जस्तै रेडपाण्डा,मुनाल,काडेभ्याकुर, होङ्गे,पुतली,ठकठके र अन्य वन्यजन्तुको संरक्षण र पर्यापर्यटन विकासमा आवश्यक पहलकदमीको थालनी गरिने छ ।
- पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको रूपमा पहिचान गरिएका यी ठाँउहरूमा क्रमशः पूर्वाधार निर्माण गरि व्यवसायिक लगानी गर्न स्थानीय सरकारको साभेदारीमा सहकारी र नीजि क्षेत्रलाई समेत प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- होमस्टेहरूलाई अभै व्यवस्थित बनाउन नीजि क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गरिदै लिगानेछ । सामुदायिक होमस्टेनिर्माणको लागि विशेष पहलकदमीका साथै संचालन गर्न आवश्यक पर्ने सीपमुलक कार्यक्रमहरू तय गरिनेछ । स्थानीय जातजाती,पहिचान, भाषा,संस्कृति,कला,साहित्य, रहनसहन,परम्परा र रितिरिवाजहरूको संरक्षण,प्रवद्धन र प्रचारप्रसार होमस्टेको माध्यमबाट गरिनेछ । यसका लागि आवश्यक विभिन्न क्रियाकलापहरूका लागि प्रत्येक वर्ष बजेटको व्यवस्थापन गरिने छ ।

सहकारी र उद्योग:

- सहकारी मार्फत जनताको जीवनस्तर सुधार गर्नको लागि कृषि सहकारीहरूलाई प्रवद्धन गर्दै साभेदारीमा कार्यक्रमहरू ल्याईनेछ, साथै अनुदानका कार्यक्रमहरू समेत ल्याईनेछ ।

- “एक बडा एक समृद्ध सहकारी” को नीति अवलम्बन गरि सहकारी क्षेत्रलाई आर्थिक विकासको मुल आधारको रूपमा र कृषकको नजिकको साहारा र साथीको रूपमा सहकारीलाई एकिकरण र विकास गर्दै चलायमान, सक्षम र सफल बनाउन अभियानकै रूपमा आगामि पाँच वर्ष भित्र विभिन्न कार्यक्रमहरु ल्याईने छ।
- गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका साना ठूला उद्योग तथा व्यापारलाई प्रोत्साहन गर्दै यहाँ पाइने कच्चा पदार्थको आधारमा आधुनिक उद्योगहरु सञ्चालन गर्न निजि क्षेत्रसँग समन्वय गरिनेछ। परम्परागतरूपमा सञ्चालन भई आएका उत्पादनमूलक र सीपमूलक घरेलु उद्योगहरुलाई विषेश रूपमा विकास र प्रवर्द्धन गरी रोजगारीको समेत श्रृजना गरिनेछ। मेडपा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- विगतका सरकारले लिएका सफल नीतिहरुलाई कमशः लागु गर्दै, आवश्यक बजेटको व्यवस्थापन गरिनेछ।

(ख) सामाजिक विकास नीति तथा कार्यक्रमहरु:

शिक्षा :

- गाउँपालिका स्तरीय एक नमुना विद्यालयको स्थापना गर्ने अधिल्लो सरकारको नीतिलाई अझै परिस्कृत गरि जीवनोपयोगी सिपमूलक शिक्षा, प्रयोगात्मक, गुणस्तरीय, प्रविधियुक्त वैज्ञानिक शिक्षामा जोड दिई दक्ष जनशक्तिको विकास गरिनेछ।
- सन्दकपुर गाउँपालिकाले हाल सम्म आफ्नो स्थानीय पाठ्यक्रम नवनाएकोमा आगामी शैक्षिक सत्र देखि लागु हुने गरि स्थानीय भाषालाई समेत प्राथमिकतामा राखी “हाम्रो सन्दकपुर-हाम्रो गरिमा” नामको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागू गरिनेछ।
- शैक्षिक क्षेत्रलाई राजनितिक हस्तक्षेपमुक्त गराउने विगतको सरकारको प्रयासलाई निरन्तरता दिई यस नीतिलाई अझै कडाईका साथ लागु गरिने छ। विद्यालयलाई शान्ति क्षेत्र घोषणा गरिएको हुनाले विद्यालयमा हुने सबै प्रकारका अप्रगिक क्रियाकलापहरुलाई पूर्ण रूपमा शुन्य पारिने छ।
- सबै जातजातीहरुको भाषा, लिपि, धर्म, संस्कृति, भेषभूषा र रीतिरिवाजको संरक्षण, सम्वर्द्धन र विकासको लागि बहुभाषा शिक्षा नीतिलाई अंगीकार गरी आवश्यक अध्ययन र कार्यको थालनी गरिनेछ।
- विद्यालयहरुमा खेलमैदान र ईन्टरनेटको व्यवस्था गरिए लगिनेछ, साथै विद्यार्थीहरुको चौतर्फी विकासको लागि शैक्षिक भ्रमण तथा अतिरित क्रियाकलापहरु नियमति रूपमा संचालन गर्न विषेश योजनाहरु ल्याईनेछ।
- शिक्षा क्षेत्रमा देखिएको विसंगति र खराव पक्षहरुको कडा भन्दा कडा निगरानी गरि त्यस्ता गतिविधिहरुलाई निषेध गर्न हैदैसम्मको कानुनी उपचारको खोजी गरिनेछ। दण्ड र पुरस्कारको नीति अवलम्बन गरिनेछ। प्रधानाध्ययकहरुलाई शिक्षण सिकाई सुधार गरी राम्रो उपलब्धी हासिल गराउने अभिप्रायले प्रोत्सहान स्वरूप मासिक भत्ता उपलब्ध गराईनेछ।
- प्रत्येक विद्यालयहरुमा सफा, स्वच्छ खानेपानी र शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ। साथै विभिन्न सरकारी एवं गैरसरकारी संस्थाहरुको सहयोग र सहकार्यबाट जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ। विद्यार्थीहरुको सामान्य स्वास्थ्य अवस्थाको प्रत्येक महिना परिक्षण गरिनेछ।
- अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषणका आधारमा समुदायहरुसँग समन्वय गरि बनेको कार्य योजनालाई कार्यान्वयन गरिनेछ। शिक्षक तथा शिक्षिकाहरुलाई विषेश तालिमको व्यवस्था गरी उनीहरुको क्षमता अभिवृद्धिहुने कार्यक्रमहरु गरिनेछ।
- गुम्बा, गुरुकुल शिक्षालाई आधुनिक शिक्षा प्रणालीको मुलधारमा आवद्ध गरिनेछ। विद्यालयहरुलाई अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री, महिलामैत्री, विद्यार्थीमैत्री बनाई शिक्षकहरुको उच्च मनोवलका साथ शिक्षण सिकाई गर्ने वातावरण तय गरिनेछ।
- अतिरिक्त कक्षा संचालन गरी विद्यार्थीहरुको सिकाई उपलब्धीलाई प्रभावकारी बनाईनेछ।
- निजी विद्यालय राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार चलेको नचलेको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरी कडाईका साथ लागू गर्न लगाईनेछ।
- नेपाल सरकारले लिएको प्रत्येक विद्यालयका किशोरी छात्राहरुलाई सेनिटरी प्याड वितरण गर्ने नीतिलाई यस गाउँपालिकाले पनि अवलम्बन गरि थप कार्यक्रमको रूपमा छात्राहरुको स्वास्थ्यमा विषेश ख्याल राख्दै सेनिटरी प्याड र सेनिटरी विनको उपलब्ध आवश्यक पर्ने सबै विद्यालयहरुमा गरिने छ।
- दिवाखाजा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्दै लगिनेछ।

स्वास्थ्य :

- स्थानीय सरकारको समन्वय र संघीय सरकारको लगानीमा निर्माणधीन १५ शैयाको गाउँपालिका अस्पताल निर्माण कार्यलाई समयमै सम्पन्न गर्न सबै पहलहरु गरि जनतालाई यसै ठाउँमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य उपचार सेवा सुविधा सरल ढंगले उपलब्ध गराईनेछ ।
- विगतबाट पाठ सिक्दै महामारीजन्य रोगहरुको रोकथाम तथा नियन्त्रणलाई अत्यन्त गम्भीर र सम्वेदनशील कार्यको रूपमा लिई यसका लागि आवश्यक पर्ने सबै किसिमका व्यवस्थापनको लागि विषेश बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
- सबै स्वास्थ्य चौकीहरुमा स्वास्थ्यकर्मीहरुको व्यवस्था गरि अत्यावश्यक औषधीको निरन्तर उपलब्धता गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- आकस्मीक रूपमा स्वास्थ्यमा जटिल समस्या आई राजधानी लगायत राजधानी बाहिरको अस्पतालमा हेलीकप्टर मार्फत विरामी लान पर्ने अवस्था आउन सक्ने अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै प्रत्येक वडामा एक एक वटा हेलीप्याडको व्यवस्था कमश गरिनेछ ।
- संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरि गाउँपालिकाका सबै स्वास्थ्य चौकीहरुवाट सबै नागरिकहरुलाई स्वास्थ्य सेवामा सहज, सुलभ र समान पहुँचको सुनिश्चितता प्रदान गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा दक्ष जनशक्ति, औषधी उपकरण, प्रविधि र स्वास्थ्यकर्मी सहितका स्वास्थ्य चौकी र घुम्ती शिविर सञ्चालनलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- प्रत्येक घरधुरीमा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था मिलाउने गरि काम अधि बढाइने छ ।
- स्वास्थ्य चौकीबाट दूर दराजमा रहेका जनताको लागि स्वास्थ्य शिविर कार्यक्रमहरु संचालनमा ल्याईनेछ । सबै वडाहरुमा सञ्चालनमा रहेका बर्थिङ सेन्टरहरुलाई सुदृढ र प्रभावकारी बनाइनेछ । स्थायी पदपूर्ति नभइन्जेलसम्मका लागि बर्थिङ सेन्टरमा आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन नागरिकहरुलाई जागरूक गराईनेछ । अपाङ्गता भएका अतिविपन्न सेतो तथा पहेलो कार्ड प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारको स्वास्थ्य विमा गर्नमा पचास प्रतिशत रकम गाउँपालिकाले व्यहोर्ने छ । स्वयंसेविका मार्फत जनताको घरदैलोमा पुगी व्लड प्रेशर र महिलाको यूरीन टेष्ट गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- वृद्धवृद्धाफरक क्षमता भएका नागरिकहरुको प्रत्येक महिनामा एक पटक स्वास्थ्य जाँच अनिवार्य रूपमा गरिनेछ तथा व्यक्तिगत सरसफाई र स्वास्थ्यका सर्वे तथा नसर्वे रोग सम्बन्धी जनचेतनामूलक कक्षा संचालन गरिनेछ ।
- अपाङ्गता भएका नागरिकहरुलाई उनीहरुको दैनिक जीवन यापनलाई सहज तुल्याउन विषेश अपाङ्गमैत्री कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ । साथै सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई जेष्ठ नागरिक मैत्री र बालमैत्री बनाउदै लगिनेछ ।
- विगतमा सहकार्य भई आएका करुना फाउन्डेशन नेपालको परियोजना समाप्त भएकोले प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरि अपाङ्गता रोकथाम कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ साथै युनिटी इन हेल्थ, नेहारिका नेपाल, बागमती समाज नेपाल र नयाँ विभिन्न साभेदारी संघ संस्थाहरुसँग समन्वय गरि नागरिकको स्वास्थ्य हितको लागि विषेश कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
- संघीय, प्रदेश र स्थानिय तहबाट दोहोरो नपर्ने गरि स्वयम सेविकाहरुलाई प्रोत्साहान स्वरूप दिई आएको मासिक रु आठ सय यातायात तथा खाजा खर्चलाई बढाएर रु. एक हजार बनाईने छ ।

युवा तथा खेलकुद क्षेत्र :

- युवा स्वरोजगार कार्यक्रमलाई विषेश प्राथमिकतामा राखि प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमसँग जोड्दै लगि रोजगारीको अवसरहरु श्रृजना गरिदै लगिनेछ । गाउँको सञ्चालन हुने हेरक प्रकारका विकासका र अन्य गतिविधिहरमा युवाहरुलाई विषेश प्राथमिकताका साथ सहभागी गराईनेछ ।
- नमुना युवा संसद कार्यक्रम मार्फत सन्दर्भपुरको सक्षम भावि पुस्ता निर्माणको गर्न विभिन्न कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ ।
- जनताको आर्थिक जीवनलाई सहयोग पुग्ने कार्यक्रमहरु गाउँपालिकाको आफ्नै तथा लघु उद्यम विकास कार्यक्रम मार्फत ल्याईनेछ ।
- स्वास्थ्य, पर्यटन र राष्ट्रियताको लागि खेलकुद भन्ने नाराका साथ खेलकुद पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्दै

विभिन्न खेलकुदका गतिविधिहरु संचालन गरिनेछ । प्रत्येक बडामा एक गणस्तरीय खेलमैदान निर्माण गरिनेछ । निर्माणधिन धनमाया रंगशाला र सातखाल्डे रंगशालालाई माथिल्लो सरकारको समेत सहयोगमा क्रमश पुरा गरिनेछ ।

- राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभागले स्वीकृत गरेका कार्यक्रमहरूलाई विधिवतरूपा संचालन गरिनेछ ।
- सन्दकपुर गाउँपालिकाको सबै घरधुरीहरु सर्वेक्षण गरि घर नम्बर उपलब्ध गराईनेछ ।
- सबै प्रकारका सामाजिक सुरक्षा भत्ताहरु आधुनिक, विश्वासनीय र सुविधाजनक बैंकिङ प्रणाली मार्फत जनतालाई सेवा उपलब्ध गराई रहेकोमा उप्रान्त यि सेवालाई जनमुखी समयसापेक्ष र चुस्तदुरुस्त गरिनेछ ।
- महिला, जनजाती, कथित दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक, गरिबहरूलाई कृषिजन्य र अन्य सीपमूलकमा संलग्न गराई आय आर्जन गर्न क्षमता विकास कार्यक्रममा जोड दिई यस संग सम्बन्धित नवप्रवर्तन कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ ।
- गाउँवासीहरुको संस्कृति संरक्षण प्रवद्धन गर्न समुदायसंग समन्वय गरि आवश्यक कार्यक्रम ल्याइनेछ ।
- गाउँपालिका सञ्चालन हुने सबै किसिमका कार्यक्रम र नीति निर्माण तहमा लैंगिक समता र सामाजिक समावेशीकरणलाई उच्च प्राथमिकता दिइनेछ ।
- संघीय सरकार, प्रदेश सरकारसंग सहकार्य र समन्वय गरि खानेपानी आपूर्ति र सरसफाईमा विषेश जोड दिइनेछ । गाउँपालिकाको प्रत्येक बडाहरुका बजारहरुको फोहर मैला व्यवस्थापन गर्न ल्याण्ड फिल्ड साईडहरुको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- परम्परागत हिसावले जोखिमयुक्त कार्य जस्तै आरन संचालन गर्दै आएका दलित गैरदलित व्यवसायीहरूलाई उनीहरुको व्यवसायलाई आधुनिकिकरण गराउदै यसलाई उत्पादनमूलक रोजगारीमूल क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न प्रोत्स्हान, संरक्षण र विकासको लागि विषेश कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ ।

यस गरिमामय सभामा उपस्थित गाउँसभा सदस्यज्यूहरु
राष्ट्रसेवक कर्मचारी, पत्रकार, सुरक्षकर्मी र अन्य आमन्त्रित आदरणीय महानुभवहरु ।

(ग) पूर्वाधार विकास कार्यक्रम :

- दिगो विकास (Sustainable Development) समृद्धिको आधार भन्ने मुल नाराका साथ गाउँपालिकाको मेरुदण्डका रूपमा रहेका वाटाहरूलाई कमिक रूपमा पक्की नाली सहितको बाहै महिना गाडी सञ्चालन हुने गरि बजेट विनियोजन गरिने छ । संघ र प्रदेश सरकारसंग सम्पूरक बजेटबाट निर्माण हुने सडकहरूलाई निरन्तरता दिई अझै द्रुत गतिमा निर्माण गरिनेछ ।
- जनसहभागितामूलक, पारदर्शी, वातावरणमैत्री, अनुशासित एवं स्वच्छ प्रतिस्पर्द्धमा आधारित विकास पद्धतीलाई जोड दिई उत्पादनमूलक एवं रोजगारीमूलक विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- पर्यटकीय क्षेत्रहरुमा पुग्ने सडकहरुको प्राथमिकताको आधारमा स्तरोन्तती गरिनेछ । साथै सन्दकपुर गाउँपालिकामा रहेका सबै ग्रामीण सडक र कृषि सडकहरूलाई प्रयोग गर्न योग्य कमैसँग बनाईने छ ।
- जनताका जनभावनाको सम्मान गर्दै धार्मिक आस्थालाई जोडनका लागि मन्दिर, गुम्बा र चर्चलाई निर्माण तथा संरक्षण गर्न अन्य विभिन्न स्रोतबाट बजेट तथा कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ ।
- संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरि दुइवटा बडाहरूलाई जोड्नको लागि (Motorable) गाडी जान सक्ने पक्की पुलको डि.पि.आर गरि योजनाहरु सञ्चालन गरिने छ । पर्यटकीय, दैनिक उपभोग हुने कृषि पैदल पथमार्गहरूलाई कमैसँग सम्पन्न गरिनेछ । यात्रालाई सहज र सरल बनाउन भोलुङ्गे पुल र काठे पुल निर्माण मर्मतालाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- प्रदेश वा संघीय सरकारसंग स्थानीय सरकारले संयक्त लगानी गर्ने सम्पूरक बजेटबाट निर्माण हुने वा भईरहेको सडकहरूलाई बजेटको अभाव हुन नदिन गाउँपालिकाले यथेष्ट बजेटिङ गरि समयमै सम्पन्न गर्न विषेश पहलहरु गर्नेछ ।
- निर्माण भएका र निर्माण गरिने सडकहरु सडक मापदण्ड अनुसार बनाईनेछ । सडक क्षेत्राधिकार Right of way लाई कायम गरिनेछ ।

- संघीय सरकार ,प्रदेश सरकारसंग सहभागिता र समन्वय गरी खाद्यन्नमा आत्मानिर्भर बनाउनका लागि सिंचाईलाई भरपर्दो बनाउने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ । यसका लागि प्रयाप्त बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
- संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरि गाउँपालिका सबै बडाहरुमा स्वास्थ्य चौकीमा निर्माणलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- सन्दकपुर सम्म पुग्ने मुख्य सडकहरुलाई गौरवको योजनाको रूपमा विकास गर्न संघीय सरकार ,प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरि निर्माण कार्यलाई द्रुत गतिमा लगिनेछ ।
- अन्तर स्थानीय तहलाई जोड्ने मुख्य सडकहरुलाई विषेश प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
- गाउँपालिका स्तरीय एक सुविधा सम्पन्न खेल मैदान निर्माण गर्ने संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरि चाडै खेल मैदान सम्पन्न गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।
- संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरि पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका पर्यटकीय स्थलमा पूर्वाधार निर्माण गर्ने नीति लिइनेछ ।
- पर्यावरणीय सन्तुलन एवं वातावरणमैत्री विकास गर्ने पद्धतीको अवलम्बन गरिनेछ ।
- सन्दकपुर गाउँपालिकाको केन्द्रमा रहेको देउराली बजारमा ढलको व्यवस्था गरि सफाव्यवस्थित र सुन्दर बनाउन आवश्यक बजेटहरुको व्यवस्था गर्न माथिल्लो सरकारसंग समन्वय तुरुन्त गरिनेछ ।

(घ) बन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन:

- सम्बेदनाहीन र अवैज्ञानिक विकास पद्धतीले गर्दा विश्वव्यापीरुपमा पृथकीको तापक्रम बढाई गर्दै रहेको र यसको नकरात्मक प्रभावले हास हुँदै गर्दै रहेको पर्यावरणीय सन्तुलनलाई जोगाई राख्न गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सीमसार क्षेत्र,पानीका मुहान,तालतलैया क्षेत्र र बनजंगललाई संरक्षण संवर्द्धन गर्ने नीति लिइनेछ, जसको लागि दिगो विकासको अवधारणालाई अंगिकार गरिनेछ ।
- प्रत्येक सामुदायिक र निजी जमीनहरुमा, बनक्षेत्रमा, खाली नाड्गा स्थान र डाँडाहरुमा स्थानीय प्रजातिका वृक्षहरु रोप्ने नीति ल्याईनेछ । जसको लागि विभिन्न सरोकारवाला संघ संस्था सबै पक्षहरु संग समन्वय र सहकार्य गरि कार्य अघाडि बढाईनेछ । स्थानीय प्रजातिका वोटिवरुवालाई स्थापित गरिदै लगिनेछ ।
- विकास निर्माणका कार्यहरुलाई दिगो,वातावरणमैत्री र रोजगारमूलक बनाउँदै लगिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सबै युवायुवतीहरुलाई अनिवार्यरुपमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम दिईनेछ। साथै कक्षा दशका विधार्थीहरुलाई समेत स्काउट तालिक दिईनेछ ।
- जैविक अजैविक तत्वहरु जस्तै वन्य जन्तु,किराफटझूरा,बनजंगल र सुक्ष्म जीवजन्तुहरुको संरक्षण गरिनेछ ।
- पर्यावरणीय सन्तुलन र स्वच्छ वातावरण राख्न कृषिमा प्रांगारिक तथा जैविक मल र जैविक विषादी उत्पादन गर्नेतर्फ जोड दिइने नीति अनुसार कार्यक्रमहरु ल्याईनेछ ।
- गाउँपालिकाको समृद्धिको लागि बन जंगलको सदुपयोग गर्ने नीति अगाडि बढाइनेछ । वैज्ञानिक बन व्यवस्थापनको कार्यक्रम अन्तर्गत बनजन्य पदार्थ, जडीवुट्टी उत्पादन र सदुपयोग गर्ने कार्यक्रम अघि बढाइनेछ । बन उपभोक्त समितिका पदाधिकारीहरुलाई बनजंगलको संरक्षण र विकासको लागि विषेश तालिम दिईनेछ ।
- सन्दकपुर गाउँपालिकालाई नेपालकै सबै भन्दा हरियाली र अनुकरणीय स्थानीय तहको नमुना बनाउन विषेश कार्यक्रमहरु कमैसँग ल्याईनेछ ।
- गाउँपालिकाका आउने जुनसुकै विपद्लाई अनुकुलन, न्यूनिकरण बनाउनको लागि जनमानसमा सुशुचित गराउने र विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र स्थानीय जनशक्तिलाई परिचालन गर्ने नीति लिइएकोछ । यसका लागि आवश्यक सहकार्य र बजेटको व्यवस्थामा कुनै कमी नल्याईने र जनस्तरमा सचेतनामूलक कार्यक्रमहरुलाई विषेश प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
- जलवायू परिवर्तन र त्यसले पार्ने प्रभावको वारेमा जनमानसलाई सुसुचित गराउने नीति लिइनेछ ।

(ड) सुशासन तथा संस्थागत विकास :

- गाउँपालिकाको प्रशासनलाई छिटो ,छरितो ,पारदर्शी,प्रवीधिमैत्री र सेवाग्राहीमैत्री भ्रष्टचार शुन्य सहनशीलता नीति अपनाईनेछ । एकीकृत घुम्ती सेवा,घर दैलो सेवा जस्ता कार्यक्रमहरु नियमित रूपमा गरिनेछ ।

- गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरुमा फी वाई फाई जोन (Free wi-fi zone) घोषणा गर्दै जाने नीति लिइनेछ ।
- पंजिकरणको कार्यलाई छिटो,छरितो पारदर्शी गरि आधुनिक प्रविधिको प्रयोगबाट बैज्ञानिक पद्धतिमा रुपान्तरण गरिनेछ ।
- प्रशासनिक सेवालाई विगतमा भन्दा राम्रो र छिटो बनाईनेछ ।
- भूक्तानी प्रणालीलाई बैज्ञानिक र पारदर्शी बनाईने नीति लिईनेछ जसको लागि अवलम्बन गरिने कार्यविधिहरुको तर्जुमा गरि लागू गरिनेछ ।
- पुरस्कार र दण्डको नीति अवलम्बन गरिनेछ । प्रत्येक वर्ष गाउँपालिका भरिका कर्मचारी मध्येबाट एक जना उत्कृष्ट कर्मचारीलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाको आवधिक तथा गुरु योजनालाई पूणरुपम आत्मासाथ गरि कार्यहरु गरिनेछ ।
- संघीय तथा प्रदेश सरकारले लिएको नीतिलाई कार्यान्वय गरिनेछ ।
- प्रहरीसंग सहकार्य गरि जनताको जीउधनको सुरक्षा गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- नागरिक सुरक्षा र सचेतनाको लागि जनतासंग प्रहरी कार्यकमलाई अभ्य प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- गाउँपालिकाको सबै शाखा तथा समितिहरुलाई सक्रिय बनाउने नीति लिईनेछ, न्याय सम्पादन कार्यलाई छिटो,छरितो ,पारदर्शी,प्रवीधिमैत्री बनाईनेछ ।
- समाजमा विद्यमान कुरीतीको रूपमा रहेको अन्धविश्वास र सामाजिक सद्भावमा विचलन ल्याउने सबै प्रकारका व्यवहारहरुलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
- कार्यपालिकाको निर्णयहरु,न्याय समितिको निर्णयहरु सार्वजनिक र विकास निर्माण तथा गापाका अन्य सबै योजना कार्यान्वयन गतिविधिहरुको सार्वजनिक सुनुवाई चौमासिक रूपमा प्रविधिको प्रयोग समेत गरि गरिनेछ ।
- जनतालाई सुशासन र आफ्नो अधिकार र कर्तव्यहरु प्रति शुसुचित गरिनेछ ।
- गाउँपालिका भित्रका सामाजिक विभेद,छुवाछ्हुत, घरेलु हिंसा,बोक्सी प्रथा जस्ता कुसंस्कार र अमानवीय क्रियाकलापहरु विरुद्ध सामाजिक सचेतना अभियान चलाइनेछ ।
- फरक क्षमता भएका नागरिकहरुलाई उनीहरुको शारारिक क्षमता र बौद्धिक क्षमताका आधारमा आत्मानिर्भर बन्न सक्ने सिप र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागितालाई कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइनेछ ।
- गाउँपालिका र वडा कार्यालयहरुमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था गरि नागरिकको सूचना प्राप्त गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

(च) वित्तिय व्यवस्थापन :

- सार्वजनिक सुनुवाई,सामाजिक परिक्षण, बेरुजु फछयौट, आन्तरीक नियन्त्रण प्रणाली, वित्तिय अनुसन्धान तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- संघ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने विषेश अदान,सम्पुरक अनुदानको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था मिलाई योजनाहरु कार्यान्वयमा ल्याउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- कोषहरुको संचालन गर्नको लागि आवश्यक कानुनको निर्माण गरि संचालन गरिनेछ ।
- शुसासनको प्रत्याभूती दिलाउदै विद्युतिय शासनको अवधारणलाई साकार बनाउदै लगिनेछ ।

२.३.प्रशासनिक(चालू) र पुँजीगत खर्च :

यस आर्थिक वर्षमा २०७९/१०८० मा कुल रु. ३९,५५,७१,३३००० बजेट विनियोजन गरिएको छ । जस मध्ये शर्शत अनुदान, संघ सम्पुरक अनुदान,विषेश अनुदान रकम बाहेक संघीय समानीकरण अनुदान, संघ राजश्व बाँडफाड,प्रदेश समानीकरण अनुदान,प्रदेश सम्पुरक,प्रदेश राजश्व बाँडफाड, गाउँपालिकाको आन्तरिक श्रोत र अनुमानित अल्या रकम गरी गाउँपालिकाले बजेट बाँडफाड गर्ने रकम रु १९,०७,४२,३३०.००(उन्नाइसकरोड सात लाख बयालीस हजार तीन सय तीस मात्र) रहेको छ । जसमध्ये प्रशासनीक खर्च चालू तर्फ रु

१०,३५,०४,४८२०० (दश करोड पैतिस लाख चार हजार चार सय वयासी मात्र) र पूँजीगत खर्च तर्फ रु ८,७२,३७,८४८ (आठ करोड बहतर लाख सैतिस हजारआठ सय अड्चालीसरूपैया मात्र) विनियोजन गरिएको छ ।

२.३.१. गाउँपालिकाको आम्दानी खर्चको कुल विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

सि.न.	आय स्रोत	आय रकम	सि.नं	व्यय शिर्षक	व्यय रकम
१	अ.ल्या	७०,००,०००	१	आर्थिक विकास	७,६९,५४,०००।००
२	आन्तरीक आम्दानी	१,००,८१,०००	२	सामाजिक विकास क्षेत्र	१४,९६,४५,२७४।००
३	संघीय सरकार समानीकरण अनुदान	९,१८,००,०००।००	३	पुर्वाधार विकास	७,०७,६४,७९।२००
४	प्रदेश सरकार समानीकरण अनुदान	४७,९१,०००।००	४	(सुशासन तथा अन्तर सम्बन्धीत क्षेत्र)-बन वातावरण तथा जलबायु,विपद् व्यवस्थापन,	१,७७,३८,२६४।००
५	संघीय सरकार राजश्व बाँडफाड	७,२५,७८,०००।००	५	संस्थागत विकास वित्तीय सुशासन तथा व्यवस्थापन	
६	प्रदेश सरकार राजश्व सवारी साधनकर बाँडफाड	४४,९२,३३०।००	६	प्रशासनिक खर्च	८,०४,६९,०००।००
जम्मा गाउँपालिकाबाट बाँडफाड गरिएको बजेट					१९,०७,४२,३३०
७	प्रदेश सरकार सम्पूरक अनुदान चालू	१,००,००,०००।००	८	सबै सर्वत, सम्पूरक र विषेश कार्यक्रमका शिर्षकहरूमा खर्च हुने	१९,४८,२९,०००
९	संघीय सरकार सर्वत अनुदान चालू	१७,५०,००,०००।००			
१०	प्रदेश सरकार सर्वत अनुदान	१,१५,२९,०००।००			
११	संघीय सरकार सम्पूरक अनुदान चालू	०।००			
कुल जम्मा आय		३९,५५,७१,३३०।००		कुल जम्मा व्यय	३९,५५,७१,३३०।००
उनन्वालीस करोड पचपन्न लाख एकहत्तर हजार तीन सय तीस मात्र ।					

३. गाउँसभाबाट पारितगरिएकामहत्वपूर्णनिर्णयहरु :

क) गाउँपालिकाको बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम सम्बन्धी प्रस्तावहरु:

१) गत वर्षको राजश्व र व्ययको यथार्थ विवरण, चालू आर्थिक वर्षको संशोधित अनुमान तथा आ.ब. २०७९/०८० को लागि यस गाउँपालिकाको अनुमानित आय व्यय सहितको नीति कार्यक्रम तथा बजेट, मध्यकालीन खर्च संरचना र आवधिक योजना स्वीकृतगरिएको छ।

२) उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गरिने योजनाहरुको निर्माणमा कम्तीमा १५% ले हुनेजनसहभागिता गर्ने नीति अनिवार्य रूपले लागू गर्ने निर्णय गरिएको छ। उपभोक्ता समितिबाट गरिने प्रत्येक योजनाहरुको उपभोक्ता समितिको गठन जुन त्रैमासिकमा योजना सञ्चालन गरिनु पर्ने हो त्यो भन्दा एक महिना अगाहै गठन गरी गाउँपालिकाको योजना शाखामा दर्ता गरिसक्नु पर्नेछ अन्यथा योजना सम्झौता गरिने छैन। जस अन्तर्गत सम्झौता र कार्यदेश प्राप्त गरे पछि अग्रिमरूपमा १५% जनसहभागिताको कार्यसम्पन्न गरे पछि मात्र पहिलो भूक्तानी वा अन्तिम वील भूक्तानी गरिनेछ अन्यथा कार्यालय भूक्तानी दिन बाध्य हुने छैन। सामागी तथा औजार खरिद गरी निर्माण गर्नु पर्ने किसिमका आयोजनाहरुलाई मात्र नियमानुसार पेशकी उपलब्ध गराईनेछ। अनुगमन समितिले अनुगमन गरे पश्चात वडा कार्यालयको सिफारिस अनुसार सिफारिसकर्तालाई जवाफदेही, उत्तरदेही र जिम्मेवार बनाई भूक्तानी गरिनेछ।

३. सार्वजनिक पद र कुनै पनि गाउँपालिका स्तारिय समिति, संस्था र राजनितिक दलको महत्वपूर्ण अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष पदमा बसेको पदाधिकारी उपभोक्ता समितिमा बस्न नपाउने भनी निर्णय गरिएको छ। साथै एक आर्थिक वर्षमा एक जना व्यक्ति एउटा उपभोक्ता समितिमा मात्र बस्न पाउनेछ। यसलाई कडाईका साथ कार्यान्वयनमा लागिनेछ।

४. उपभोक्ता समितिमा डोजर मालिक र विचौलिया बस्न पाउने छैन, सो पाईएमा कानुन अनुसार कारबाही गरिने छ।

५. यस गा.पा क्षेत्र भित्र कुनै पनि ह्यावी ईक्यूपमेन्ट जस्तै डोजर वा मेसिनरी औजार सञ्चालन गर्नुपरेमा अनिवार्यरूपमा यस गाउँपालिकामा सूचिकृत गरी सञ्चालन अनुमति पत्र लिनु पर्नेछ। सूचिकृत र अनुमति नलिई कार्य सञ्चालन गरेमा गाउँपालिकाको कार्यालय भूक्तानी दिन बाध्य हुनेछैन।

६. गाउँपालिकाको आन्तरिक आय राजश्व(जस्तै कर, दस्तुर सिफारिस शुल्क) पहिचान गर्ने कार्यको लागि आय प्रक्षेपण तथा पहिचान गरि कार्यान्वयन गर्ने प्रस्ताव स्वीकृत गरिएको छ।

७. आ.ब. ०७९/८०को लागि प्रचलित कानूनको अधिनमा रही राजश्व परामर्श समितिले प्रस्तुत प्रस्तावित उल्लेखित दररेटहरु गाउँकार्यपालिकाको बैठकले स्वीकृतगरि कुनै वस्तु वा सेवाहरुको दररेट छुटेको हकमा गाउँकार्यपालिकाले गाउँसभाबाट पछि अनुमोदन गर्ने गरि निर्णय गरी कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित स्वीकृत गरिएको छ।

८. जिम्मेवारी अनुसार कार्यालयको काम कारबाहीलाई छिटो, छरितो, पारदर्शी गरी जनमुखी सेवा दिने उद्देश्यले कामको चाप र प्रकृति अनुसारको प्रत्येक शाखाको कारबाहीलाई चुस्त तथा मितव्ययी समय सापेक्ष संगठनलाई सुधारगर्न आवश्यक पर्ने निर्णयहरु कार्यपालिकाको निर्णय स्वीकृत गरिएको छ।

९. गाउँपालिकाले सम्पादन गरेको विविध विकास गतिविधिहरु नागरिक समक्ष जानकारी गराउन बुलेटिन, विद्युतीय माध्यमबाट सूचना प्रकाशन, गाउँ सूचना पुस्तिकाहरु, खर्चको फांटवारी प्रकाशन गर्ने, प्रत्येक वडा तथा गाउँपालिकास्तरीय सार्वजनिक सुनुवाई प्रत्येक चौमासिकरूपमा अनिवार्यरूपमा गर्नुपर्ने प्रस्ताव स्वीकृत गरिएको छ।

१०. यस गाउँपालिकाबाट सम्पादन हुने विकास निर्माण तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहका सम्बन्धमा सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक तथा सामाजिक लेखा परिक्षण गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने प्रस्ताव स्वीकृत गरिएको छ।

११. गाउँकार्यपालिका कार्यालयबाट गाउँसभाको बैठकमा पेश गरिएको आ.ब. २०७८/०७९मा सम्पन्न भएका र विगत वर्षका विषयगत क्षेत्रका सबै योजना तथा कार्यक्रमहरुको आर्थिक तथा भौतिक प्रगतिको लिखित र श्रव्यदृष्टि सहितको पाँच वर्षे प्रतिवेदनलाई स्वीकृतगरिएको छ।

१२. गाउँपालिकाको एकीकृत र योजनाबद्ध विकासको लागि गाउँकार्यपालिकाबाट अनुमोदन भएको गुरुयोजना(२०७८/०७९-२०९७/०९८) आवधिक योजना बनाई लागू गर्ने प्रस्ताव स्वीकृत गरिएको छ ।

१३. गाउँपालिका अन्तर्गत चालु तथा पुँजीगत खर्चको विनियोजित रकम सम्बन्धित क्षेत्रमा Line Items मा प्रदान गर्नेप्रस्ताव स्वीकृत गरिएको छ ।

१४. गाउँपालिकामा लगाइने कर, दस्तर, शुल्क आदिको दर र ठेक्का अंक रकम यस गाउँसभाबाट स्वीकृत गर्ने प्रस्ताव स्वीकृत गरिएको छ ।

१५. गाउँपालिकाको कार्यसम्पादनका सिलसिलामा आवश्यक पर्ने अन्य सबै प्रशासनिक कार्यहरूगार्न प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई पूर्ण अधिकार प्रत्यायोजन गर्नेप्रस्ताव स्वीकृत गरिएको छ ।

१६. गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने संघीयतथा प्रदेश अनुदान, राजश्व बाँडफाड र आन्तरीक राजश्व लगायतका अन्य श्रोतहरु स्थानीय संचित कोषमा जम्मा गरी सो अन्तर्गतको चालु तथा पुँजीगत खर्च कार्यक्रमहरूमा विनियोजित रकम अनुसार योजना तथा वार्षिक कार्यक्रम संचालन गर्न स्वीकृत गरिएको छ साथै हालसम्म संचित कोषमा जगेडा रहेको रकमलाई कार्यपालिकाबाट लागु गरि गाउँसभाबाट अनुमोदन हुने गरि कार्यहरूमा खर्च गरिने छ ।

१७. संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार र अन्य निकायहरूसँग सहकार्य : सहभागितामूलक पद्धतिमा टोल, बस्ती हुँदै वडा सभाबाट प्राथमिकतामा परि वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेश भएका तरश्रोतको अभावले गर्दा गाउँसभाले विकास योजनामा समावेश हुन नसकेका तर महत्वपूर्ण देहायका आयोजनाहरु प्राथमिकताका आधारमादेहाय बमोजिका योजनाहरु संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, सडकबोर्ड तथा अन्य निकायहरूसँग सहकार्य समन्वय गरि सम्बन्धित निकायमा माग गरि कार्यान्वय गर्ने भनी यस सभाबाट निर्णय गरिएको छ ।

क्र. सं	योजनाको नाम	योजना स्थल	अनुमानि त लागत रु हजारमा	माग गरिनेसरकार वा निकाय	कैफियत
१.	माईपोखरी रामसार क्षेत्र पुर्वाधार विकास	सन्दकपुर १	५००००	सस्कृती पर्यटन तथा नागरीक उद्यान मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना
२.	सन्दकपुर पर्यटन पुर्वाधार निर्माण	सन्दकपुर ४	५००००	सस्कृती पर्यटन तथा नागरीक उद्यान मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना
३.	रेडपाण्डा प्रजनन तथा संरक्षण क्षेत्र टप्पु	वडा १ २ र ३	५००००	संघीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
४.	टोड्के भरना पर्यटन पुर्वाधार निर्माण	सन्दकपुर २	४००००	सस्कृती पर्यटन तथा नागरीक उद्यान मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना
५.	१५ शैयाको अस्पताल निर्माण	सन्दकपुर ३	५००००	संघ सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना कार्य सुरु भईसकेको
६.	एक वडा एक नमुना विद्यालय निर्माण	सन्दकपुर	७००००	१ नं. प्रदेश	गा.पा.को गौरवका योजना
७.	छिन्टापु पर्यटन पुर्वाधार निर्माण	सन्दकपुर ०१	१००००	संघीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
८.	देउराली बजार ढल तथा खानेपानी व्यवस्थापन	देउराली बजार	६००००	सहरी विकास मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना
९.	चापं गैरी छागे आलुवारी अधिकारी विखे भन्ज्याड	सन्दकपुर १	७००००	भौतिक पुर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना

संख्या	सडक	प्रभावी विस्तारे	विवरण	मुद्रा	प्रभावी सरकार	गोरवका योजना
१०	डम्बरसिंह बहुसंस्कृतिक निर्माण	सुनुवार संग्रहालय	देउराली बजार	६००००	संघीय र प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
११.	जडिवुट्टी प्रशोधन तथा अनुसन्धान केन्द्र स्थापना	सन्दकपुर गा पा	सन्दकपुर	४००००	संघीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
१२.	बुडगे खोपी विस्तारे सुनुवार गाउँ राम खर्क सडक	सन्दकपुर २	३००००	भौतिक पुर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	गा पा.को गौरवका योजना	
१३.	जौवारी जमुना टारी सानी माई सडक	सन्दकपुर ३ र ५	५००००	भौतिक पुर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	गा पा.को गौरवका योजना	
१४	ताल गाउँ चिया कारखाना माबु कालपोखरी सन्दपुर सडक	सन्दकपुर ३ २४	४००००	भौतिक पुर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	गा पा.को गौरवका योजना	
१५.	जौवारी ईड्ला पाटीगाउँ सापकोटा डाँडो टारी देउराली सडक	सन्दकपुर २,३ र ५	४००००	भौतिक पुर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	गा पा.को गौरवका योजना	
१६.	जमुना वृहत खानेपानी योजना	सन्दकपुर ५	५००००	खानेपानी मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना	
१७	विखे भन्ज्याड माइपोखरी वडा नं.१ पर्यटन पुर्वाधार	सन्दकपुर १	१००००	संस्कृती पर्यटन तथा नागरीक उद्यान मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना	
१८	हागेथाम पर्यटन पुर्वाधार	सन्दकपुर ५	३००००	संस्कृती पर्यटन तथा नागरीक उद्यान मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना	
१९	माईपोखरी देउराली टप्पु छिन्टप्पु सन्दकपुर जौवारी ढापपोखरी पदमार्ग	सबै	८००००	संस्कृती पर्यटन तथा नागरीक उद्यान मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना	
२०	विधुतीकरण वडा नं. १,२,३,४ र ५	सन्दकपुर	५००००	उर्जा मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना	
२१	कालपोखरी, भिखेभन्ज्याड रंगशाला निर्माण	सन्दकपुर ४ र १	६००००	ओलम्पीक कमिटि		
२२	नमूना साँस्कृतिक गाउँ निर्माण	सन्दकपुर	२००००	संस्कृती, पर्यटन तथा नागरीक उद्यान मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना	
२३	सरस्वती उच्च माध्यमीक विद्यालयलाई स्नातक सम्म संचालन गर्न अनुमति माग गर्ने र गाउँपालिका स्तरीय नमूना विद्यालय बनाउने	सन्दकपुर ३	१००००	शिक्षा मन्त्रालय	गा.पा.को गौरवका योजना	
२४	देउराली होडगे सडक	वडा नं. १	५००००	१ नं. प्रदेश सरकार		
२५	सानीमाई तीन मैने वडा भवन सडक	वडा नं. ३	५००००	१ नं. प्रदेश सरकार		
२६	देउराली सिमखर्क सडक	वडा नं. २	२००००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना	
२७	र्नसरी उत्पादन तथा वृक्ष रोपण कार्यक्रम	सबै वडा		१ नं. प्रदेश सरकार		
२८	देउराली छोके सडक	वडा नं. ३	२००००	१ नं. प्रदेश सरकार		
२९	गैरीगाउँ टोड्के भरना सडक	वडा नं. २ र ३	५००००	१ नं. प्रदेश सरकार		

३०	भानुदय सिके पिप्ले मिरिक दोवाटे सडक	४ र ५	५००००	१ नं. प्रदेश सरकार	
३१	बुधवारे गोरुवाले सडक	बडा नं. २	२००००	१ नं. प्रदेश सरकार	
३२	सात खाल्डे शहिद रंगशाला निर्माण	बडा नं. ३	५००००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३३	फेमे गुरु खेल मैदान	बडा नं. २	४०००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३४	हाडवादिन खेल मैदान मावु	बडा नं. ४	३०००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३५	कालपोखरी स्वास्थ्य चौकी	बडा नं. ४	५०००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३६	गोठसुधार कार्यक्रम	गाउँपालिका	८०००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३७	प्राङ्गारीक मल उत्पादन कार्यक्रम	गाउँपालिका	१००००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३८	पशुजन्य साना उद्योग प्रद्वन कार्यक्रम	गाउँपालिका	५०००	१ नं. प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३९	माईपोखरी स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण	सन्दकपुर ०१	२०००	संघीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
४०	माईपोखरी र ई न पा विचको पुवाखोला बडा नं ३ जोड्ने पक्की पुल	सन्दकपुर ०१	५००००	संघीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
४१	सुलुबुड आहाले जमुना माईटार माईखोला पक्की पुल	सन्दकपुर ०३ र ०५	४५०००	संघीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
४२	बहुआयमिक कवडहल निर्माण	सन्दकपुर गा.पा	७०००	संघीय प्रदेश वा स्थानीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
४३	पशुपन्छी अस्पताल निर्माण	सन्दकपुरगा.पा	१००००	संघीय सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
४४	पारालाईडिङ सम्भावना अध्ययन तथा संचालन	सैवे बडाहरू	१००००	संघीय र प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना

प्रदेश सरकारलाई माग गर्ने योजनाहरू :

गाउँपालिकाको विगतका आर्थिक वर्ष र यस आ.व. २०७९।०८।०२ क्रमशः निम्नानुसारका योजना तथा कार्यक्रमहरू प्रदेश सरकारमा माग गर्ने भनी निर्णय बजेट तथा कार्यक्रम तजुमा समितिले स्वीकृत गरि कार्यपालिकाको वैठकबाट अनुमोदन भएको र यसलाई गाउँसभाबाट स्वीकृत गरिएको छ ।

सि	योजनाको नाम	कार्यान्वयन हुने	लागत	स्रोत	कैफियत
----	-------------	------------------	------	-------	--------

.नं		स्थान	अनुमान हजारमा		
१	काली खोला बृहत सिचाई आयोजना	वडा नं. ०४ मावु	५००००	प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
२	श्रीहाँडजी मुहानबाट मावु बृहत खानेपानी योजना	सन्दकपुर ०४ मावु	५००००	प्रदेश सरकार	
३	खेलमैदान सन्दकपुर ०५	सन्दकपुर ०५	१००००	प्रदेश सरकार	
४	खेलमैदान सन्दकपुर ०४	सन्दकपुर ०४	१००००	प्रदेश सरकार	
५	पहिरेपानी खा.पा. आयोजना	सन्दकपुर ०१	१००००	प्रदेश सरकार	
६	पुवाखोला आलुवारी छाँगे भित्ते सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०१	५००००	प्रदेश सरकार	
७	सानीमाई लुरिडटार टारी खा पा	सन्दकपुर ०३	२००००	प्रदेश सरकार	
८	मलाते खोल्सी मुहान खा पा	सन्दकपुर ०३	१००००	प्रदेश सरकार	
९	चैते खोला टारीवेसी सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०३	२००००	प्रदेश सरकार	
१०	उतीसे धापोखरी खा पा	सन्दकपुर ०५	१५०००	प्रदेश सरकार	
११	लामीझोड नुनथला मझवा बृहत खा पा आयोजना	सन्दकपुर ०५	१००००	प्रदेश सरकार	
१२	तीनघरे देखि थान दाङ्से माईटार खा पा योजना	सन्दकपुर ०५	१५०००	प्रदेश सरकार	
१३	फुसे पोखरी कालिका पोखरी संरक्षण	सन्दकपुर ०२	१०००	प्रदेश सरकार	
१४	लालबास पोखरी संरक्षण	सन्दकपुर ०४	२०००	प्रदेश सरकार	
१५	ताल पोखरी संरक्षण तथा पूर्वाधार निर्माण	सन्दकपुर ०२	१०००	प्रदेश सरकार	
१६	जोर पोखरी संरक्षण तथा पूर्वाधार निर्माण	सन्दकपुर ०२	१०००	प्रदेश सरकार	
१७	माझ पोखरी संरक्षण तथा पूर्वाधार निर्माण	सन्दकपुर ०२	१०००	प्रदेश सरकार	
१८	भिर गाउँ जमुना भो पु	सन्दकपुर ०५ र ०३	१०००	प्रदेश सरकार	
१९	सिस्ने जमुना भो पु	सन्दकपुर ०५	१०००	प्रदेश सरकार	
२०	हाँडी दह छाँगे र इनपा ३ सिमाना भो पु	सन्दकपुर ०१	१०००	प्रदेश सरकार	
२१	आलुवारी किवु टार भो पु	सन्दकपुर ०१	१०००	प्रदेश सरकार	

२२	मुनतला त्रिवेणी भो पु	सन्दकपुर ०४	२०००	प्रदेश सरकार	
२३	जोरकटेरी लालिखोला भो पु	सन्दकपुर ०४	२५००	प्रदेश सरकार	
२४	माईखोला देउसाली गाउँ सुलुवुड जोड्ने भो पु	सन्दकपुर ४ र ३	३२००	प्रदेश सरकार	
२५	जमुना पाहा खोला रक गाडेन	सन्दकपुर ०५	१५०००	प्रदेश सरकार	
२६	टप्पु प्रतिक्षालय भवन निर्माण	सन्दकपुर ०९	१००००	प्रदेश सरकार	
२७	पाहाकुर संरक्षण चैते जमुना	सन्दकपुर ०५	५०००	प्रदेश सरकार	
२८	रेडपाण्डा संरक्षण क्षेत्र चोयाटार	सन्दकपुर ०५	२००००	प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
२९	हाँडीदह स्नान कुण्ड विकास तथा संरक्षण	सन्दकपुर ०९	५०००	प्रदेश सरकार	गा.पा.को गा.पा.को गौरवका योजना
३०	खेलमैदान सन्दकपुर ०९	सन्दकपुर ०९	१००००	प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३१	सात खाल्डे साहिद पार्क निर्माण	सन्दकपुर ०९	५०००	प्रदेश सरकार	गा.पा.को गौरवका योजना
३२	बृहत माछा पालन पोखरी निर्माण	सन्दकपुर ०९	१००००	प्रदेश सरकार	
३३	माड्हीम मन्दिर निर्माण	सन्दकपुर ०३ टारी	१०००	प्रदेश सरकार	
३४	सानीमाई आलिङ्ग डाँडा खरिबोटे बेसी सिचाई कुलो	सन्दकपुर ०३	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
३५	चैते टारी साना सिचाई साना आयोजना	सन्दकपुर ०३	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
३६	भिल्के धारा याक्फी साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०३	१५००	प्रदेश सरकार / SIP	
३७	विक्री खरिबोटे साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०३	२५००	प्रदेश सरकार / SIP	
३८	लुकुवा थरी गाउँ सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०३	३०००	प्रदेश सरकार / SIP	
३९	जोरधारा सिद्धदेवी साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०४	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४०	भोटे खोल्सी साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०४	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४१	ओतामे पाटीडाँडा साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०५	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	

४२	खोपी खर्क साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०५	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४३	ढुङ्गा हान्ने साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०५	२५००	प्रदेश सरकार / SIP	
४४	चौते आलुवारी साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०१	३०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४५	तीन दोभाने चाम्लिड डाँडा साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०१	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४६	भालु खोला गुरुडगाउँ साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०१	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४७	केरा वारी लसुने बीचगाउँ साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०१	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४८	ठाडे खोला चुरेघाँटी साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०२	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
४९	सुतुलुड पर्यटकीय क्षेत्र विकास	सन्दकपुर ०३	३०००	प्रदेश सरकार / SIP	
५०	समाहाखोला जमुना मावु माईमझुवा देउराली आलुवारी बाघखोर रिड रोड	सन्दकपुर	१००००	प्रदेश सरकार	
५१	बाँदारे तारसिंह डाँडा सिचाई कुलो निर्माण	सन्दकपुर ०५	२०००	प्रदेश सरकार / SIP	
५२	भोटेनी दह दाइसे माईटार सिचाई योजना	सन्दकपुर ०५	३०००	प्रदेश सरकार / SIP	
५३	पाहाखोला मुडे सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०५	१०००	प्रदेश सरकार / SIP	
५४	खोपी खर्क सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ०५	३०००	प्रदेश सरकार / SIP	
५५	स्वास्थ्य चौकी भवन मर्मत	सन्दकपुर ०३	२०००	प्रदेश सरकार	
५६	मावुथाम भ्यूटावर निर्माण	सन्दकपुर ०४	५०००	प्रदेश सरकार	
५७	माझहीम मन्दिर निर्माण	सन्दकपुर ०४	१०००	प्रदेश सरकार	
५८	फाल्युनन्द किराँत मन्दिर निर्माण	सन्दकपुर ०१	१५००	प्रदेश सरकार	
५९	फाल्युनन्द किराँत मन्दिर निर्माण	सन्दकपुर ०५	१५००	प्रदेश सरकार	
६०	टोड्के भरना मावुथाम पदमार्ग निर्माण	सन्दकपुर ०२ र ०४	५०००	प्रदेश सरकार	
६१	टोड्के भरना टप्पु पदमार्ग	सन्दकपुर २	४०००	प्रदेश सरकार	
६२	छाँगे भरना पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यकरण	सन्दकपुर १	५०००	प्रदेश सरकार	
६३	सन्दकपुर जौवारी नयाँबजार केचना साईक्लिड मार्ग	ईलाम भापाका विनिन्न स्थानीय तह	४००००	संघ सरकार	
६४	पाहा खोला मुडे साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ५	२०००	प्रदेश सरकार	
६५	चैते आहाले साना सिचाई आयोजना	सन्दकपुर ५	३५००	प्रदेश सरकार	
६६	ईडला चामुटार भो पु	सन्दकपुर ५	३०००	प्रदेश सरकार	

१८) देहायका विषयहरूमा प्रचलित कानून अनुसार गाउँपालिका कोषको पुँजीगत रकमबाट खर्च गर्न निषेध गरिएको छ। यसलाई पारित गर्न निर्णयको लागि पेश गरिएको छ।

- पूँजीगत तर्फको रकम सापटी ल्याई वा रकमान्तर गरि चालू शीर्षकमा वा चालू प्रकृतिको कार्यमा खर्च गर्न नपाउने तर चालू तर्फ रकम घरभाडा ,विजुली,टेलिफोन,पानीको महशूल,विविध खर्च लगायत मसलन्द खर्च जस्ता चालू प्रकृतिका सबै खर्चहरु बचत हने देखिएमा पूँजीगत खर्चमा रकमान्तर गर्न सकिने छ ।
- कुनै पनि प्रकारको तलब भत्ता ,बैठक भत्ता ,दैनिक तथा भग्नण भत्ता र कर्मचारी एवम राजनैतिक पदाधिकारी व्यक्तिको पारिश्रमिक तथा कर्मचारी सेवा निवृत हुँदा दिइने सुविधा सम्बन्धी खर्चहरु ।
- विमा, ऋण ,कारोवार,शेयर,लगानी वा बैंकमा मुद्राती वा बचत खातामा रकम जम्मा गर्न ।
- कुनै पनि प्रकारका राजनैतिक दल तथा तीनका भातृ/भगिनी संगठन,संघसंस्था वा व्यक्ति आदिलाई कुनै पनि किसिमको आर्थिक सहायता प्रदान गर्न ।
- दामासाही वा भागबण्डाको हिसाबले रकम बाँडफाँड गर्न ।
- गाउँसभाबाट बजेट बाँडफाँड गर्दा अवण्डा शीर्षकमा राखी पछि बाँडफाँड गर्न ।
- गाउँसभाबाट निर्णय नभएका कार्यक्रमहरुमा खर्च गर्न ।
- दश जोड दुई तह वा सो भन्दा माथिल्लो तहको विद्यालय वा क्याम्पस खोल्नका लागि धरौटी राख्न ।
- कार्यविधि बाहिर गएर आर्थिक सहायता,चन्दा एवम पुरस्कार सम्बन्धी खर्च गर्न ।
- यस कार्यविधि बमोजिम कार्यक्रम स्वीकृत नभई गत विगत वर्षमा वा यसै आर्थिक वर्षमा पनि सम्झौता हुनुपूर्व कार्य सम्पन्न गरिएको भनी भुक्तानी माग गरिएको कार्यक्रम /आयोजनामा खर्च गर्न ।
- वातावरण संरक्षण ऐन २०५३,“वातावरण संरक्षण नियमावली २०५४” तथा मन्त्रालयबाट स्वीकृत “सामाजिक तथा वातावरणीय सुरक्षाको रूपरेखा” मा उल्लेखित प्रावधानहरुको प्रतिकूल छनौट भएका कार्यक्रम वा आयोजनामा लगानी गर्न पाइने छैन ।

ख)प्रशासनिक तथा नीतिगत निर्णयहरु

१९)गाउँपालिकाको स्वामित्व तथा संरक्षणमा रहेका देहायका सार्वजनिक मठ,मन्दिर,गुम्बा,चर्चमस्तिजद,पाटी,पौवा,प्राचीन स्मारक,ताल,तलैया,पार्क,पर्टि जग्गा,सार्वजनिक जग्गा,देवालय,जनावर,चराचुरुङ्गी,खोला,नाला तथा अन्य सार्वजनिक सम्पतिहरुको अभिलेख तथा संरक्षण गर्ने भनी गाउँसभाबाट पारित गरिएको छ ।

सि. नं.	सार्वजनिकसम्पतिको नाम	सार्वजनिक सम्पतिको संक्षिप्त विवरण	सार्वजनिक सम्पति रहेको स्थल
१	माईपोखरी रामसार क्षेत्र	पहाडी क्षेत्रको पहिलो रामसार क्षेत्रमा सुचीकृत क्षेत्र,नेपालको सुदूर पूर्व पहाडी क्षेत्रको ऐतिहासिक धार्मिक तथा पर्यापर्यटकिय क्षेत्र	सन्दकपुर १ र ३
२	सन्दकपुर	सुर्योदयको दृष्य ,कन्चनजंघा र सगरमाथा र ६ वटा ८००० मि. भन्दा अग्ला हिमालको दृष्य अवलोकन	सन्दकपुर ४
३	डम्बरसिंह सुनुवारद्वारा निर्मित मूर्ति र उद्यान	ऐतिहासिक सत्यतथ्य घटनाकम्मा आधारित भई बनाईएका कालकृतिहरु	सन्दकपुर १
४.	टोड्के भरना	इलामकै पहिलो लामो भरना	सन्दकपुर २
५	छिन्टापु	१४ जिल्लाको सदरमुकाम र धैरै हिमालहरु एकै ठाँउवाट देखन सकिने मामोहक ठाउँ	सन्दकपुर १
६	हांगेथाम	दुर्लव चराचुरुङ्गी	सन्दकपुर ५
७	सातखाल्दे सहिद पार्क	तत्कालिन राज्य व्यवस्था परिवर्तनका लागि बलिदान दिने अमर सहिदरुको स्मरणमा निर्मित पार्क	सन्दकपुर १

८	ढापपोखरी	दृष्य अवलोकन तथा मानव निर्मित इलामको ठुलो ताल	सन्दकपुर ५
९	सामुदायिक बनहरु	पर्यावरणिय सन्तुलनमा भुमिका र स्थानिय आर्थिक स्रोतको क्षेत्र	गा.पा भरिका
१०	मावुथाम	रेडपाण्डाको प्राकृतिक बसोवासको लागि प्रयोग	सन्दकपुर ४
११	सिमा पिल्लर नं. ५७३ देखि ६३ सम्मको जंगे पिल्लर र सहायक पिल्लर गरि जम्मा २८ वटा	दुई देश विचको अन्तराष्ट्रिय सिमाइकन	नेपाल र भारत सिमामा रहेका
१२	महेश्वर (सन्तानेश्वर) महादेव	माईपोखरीको उत्तर पुर्वी दिशामा रहेको मुख्य प्रवेशद्वार ,नौकुनाको पहिलो कुनामा अवस्थित शक्तिशाली महादेवको प्रतिमा, प्राकृतिक रूपमै कुदिएको मुर्ति ।	सन्दकपुर १ र ३
१३	चोयाटार	रेडपाण्डाको प्राकृतिक बसोवासको लागि प्रयोग	सन्दकपुर ५
१४	बौद्ध गुम्बा	बौद्ध धर्मको धरोहर साथै शन्तिको प्रतिक	सन्दकपुर ४
१५	लालबास पोखरी	सुन्दर पोखरी दृष्य अवलोकन	सन्दकपुर ४
१६	तालपोखरी	कञ्चनजंघाको छाँया देखिने मनोरम पोखरी	सन्दकपुर २
१७	फुर्से पोखरी	फोहोर नहुने अनौठो दृष्य	सन्दकपुर २
१८	श्रीहाङ्गाजी गुफा	विसाल गुफा	सन्दकपुर ४
१९	कैलाशेश्वर धाम	चारधामको अद्भुत ऐतिहासिक दृष्य	सन्दकपुर ४
२०	शंखेढुगां	दुर्लभ दाहीने शंखको दृष्य	सन्दकपुर २
२१	सुतुलुड ढुडगा	सुत्केरीले गाडेको ढुडगा	सन्दकपुर ३
२२	माडमालुड ढुडगा	१८० फुट अग्लो ढुडगा	सन्दकपुर २
२३	लुमचोक	अतभुत दृष्य देखिने ठाँउ	सन्दकपुर २
२४	विखे भन्ज्याड	कञ्चनजंघा हिमाल र रेडपाण्डाको अवलोकन	सन्दकपुर १
२५	टप्पु	प्यारा ग्लाईडिङ तथा चिडियाखाना स्थल	सन्दकपुर १,२ र ३
२६	जैवारी आलुविकास क्षेत्र	१३६ जातीका आलु उत्पादन क्षेत्र	सन्दकपुर ५
२७	बनझाकी गुफा नक्कले	आकशक जाँतो भएको	सन्दकपुर ३
२८	चमेरे गुफा	धेरै प्रकारका चमेराको वासस्थान	सन्दकपुर ४
२९	चमेरे गुफा	धेरै प्रकारका चमेराको वासस्थान	सन्दकपुर १
३०	हाँडीदह स्नान कुण्ड	छाला जन्य रोगहरु निधान हुने पानी पाइने	सन्दकपुर १
३१	चन्द्रपाल थेवे ढाप पोखरी जमुना	मानव निर्मित पोखरी,पर्यापर्यटनको लागि प्रयोग	गा.पा.को नाममा नामसारीको लागि पहल गर्ने,भइरहेको जमुना
३२	स्वै वडाका खेलमैदानहरु	स्वस्थ्य र खेलकुद विकास	स्वै वडा
३३	गाउँपालिकाका जग्गाहरु	सरकारी सम्पत्तिको महत्वपूर्ण अंग	गा.पा र स्वास्थ्य चौकी समेत
३४	डुप्दे छेन्पो नोदेन नमगेलिङ्ग साधना केन्द्र,मावु	बौद्ध धर्मवालम्भीहरुको लामागुरुहरुले साधना गर्ने (डुखाङ्ग) पवित्र ध्यान केन्द्र जुन वि.स २०५४ मा स्थापना भई	सन्दकपुर ४

		हालसम्म तीन वर्ष तीन महिना तीन दिने डुखाङ्ग १३ जना लामाले बसेको छ।	
३५	ठकठके (salamander Himalayan Newt)	लोपन्मुख उभयचर र सरिसृप प्रजातिको गोहोरो जुन यस माईपोखरी आसपास पाईने गरिन्छ।	माईपोखरी र माईपोखरी क्षेत्र आसपास
३६	गलैचे भ्याउ (Sphagnum Nepalense)	विश्वकै एकमात्र स्थान माईपोखरीमा मात्र पाईने लोपन्मुख प्रजातिको रैथाने भ्याउ	माईपोखरी
३७	रेडपाणडा	लोपन्मुख जनावर	सन्दकपुर १,२,४ र ५ को माथिल्लो भेगमा
३८	होझायो	लोपन्मुख प्रजातिको चरा	माईपोखरी आसपास
३९	काडेभ्याकुर	नेपालमा मात्र पाईने चरा	माईपोखरी आसपास
४०	मनपाहा	औषधिजन्य लोपन्मुख भ्यागुता प्रजातिको जिव	सन्दकपुर, हागेथाम, जमुना, पाहाखोला, छिन्टपुर र गोरुवाले क्षेत्र
४१	डाईइमन्ड ढुङ्गा	रातेखोला विचमा अवस्थित हिरा आकारको बढेमानको शिला	सन्दकपुर २
४२	दुर्लभ भोटे कुकुर	सन्दकपुरको उच्च पहाडी क्षेत्रमा पाईने लोपन्मुख प्रजातिको कुकुर	गा.पा भरि रहेका
४३	माईखोला, पुवाखोला, जोगमाईखोला, इङ्गला खोला, धुवाखोला, राते खोला, मेवा खोला, गिताङ्ग खोला, पाहाखोला	जैविक विविधता र अर्थउपार्जनको महत्वपूर्ण स्रोत	गा.पा भरिका

२०) गाउँपालिकामा सन्दकपुर गाउँयातायत योजनामा उल्लेख भएका सडकहरूको चौडाई कायमगरी गाउँ यातायत गुरु योजना कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरिएको छ साथै मुख्य सडकहरूलाई सडक वीचबाट ६ मिटर र शाखा बाटाहरूलाई ३ मिटर र कृषि सडकहरूलाई २ मिटर बाटोको अधिकार क्षेत्र कायम गर्ने प्रस्ताव गाउँसभाबाट स्वीकृत गरिएको छ।

२१) नेपाल सरकारद्वारा जारी दैनिक भ्रमण भत्ता नियमवली बमोजिम संसोधित रकम नै काज खटिजाने पदाधिकारी / कर्मचारीहरूलाई उपलब्ध गराउने कुनै पनि प्रकारको तलब भत्ता, बैठक भत्ता, दैनिक तथा भग्रण भत्ता र कर्मचारी एवम राजनैतिक पदाधिकारी व्यक्तिको परिश्रमिक तथा कर्मचारी सेवा निवृत हुँदा दिइने सुविधा सम्बन्धी खर्चहरू प्रचलित कानून अनुसार हुने प्रस्ताव गाउँसभाबाट स्वीकृत गरिएको छ।

२२) गाउँकार्यपालिका कार्यालयको स्वामित्वमा रहेका खर्च नभएर जाने चलअचल सम्पतिलाई संरक्षण गर्न गाउँकार्यपालिकालाई निर्देशन दिने प्रस्ताव गाउँसभाबाट स्वीकृत गरिएको छ।

२३) यस गाउँपालिकामा पूर्वाधार विकास योजना संचालन गर्दा दिगो, गुणस्तरीय र वातावरणीय मैत्री पक्षमा जोड दिने निर्णय पारित गरिएको छ।

२४) गाउँपालिका विकास योजना संचालन तथा व्यवस्थापन लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी समुदाय लाभान्वित हुने गरि संचालन गर्ने प्रस्ताव सर्वसहमतीले निर्णय गरिएको छ।

२५) प्रत्येक आयोजनाको सम्बन्धित कार्यान्वयनकर्ताले आयोजना स्थलमा नै सार्वजनिक परिक्षण गरेपछि मात्र अन्तिम किस्ता भुक्तानी दिन तथा सामाजिक परिक्षण र सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम संचालनका लागि योग्य व्यक्ति वा संस्था छनौट गरि कार्यक्रम संचालन गर्ने निर्णय गरिएको छ।

(ग) प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रमबाट आ.व. २०७९/०८०मा गरिने आयोजनाहरूको नाम :

वडा नं. १ माईपोखरी		
क्र स	योजनाको नाम	कैफियत
१	रत्नौले भन्ज्याङ्ग खरखरे सडक	आवश्यकता अनुसार अन्य

२	लालिगुराँस काँके सडक	जनउपयोगी कार्यहरुमा समेत खर्च गर्न सकिनेछ ।
३	जोरपोखरी काँके सडक	
४	वैराचोक भालुपानी सडक	

वडा नं २ माइमभुवा

१	गाईखर्क सरस्वती आ.वि मारुनेडाँडा सडक	आवश्यकता अनुसार अन्य जनउपयोगी कार्यहरुमा समेत खर्च गर्न सकिनेछ ।
२	वडा भवन गैरीगाउँ सडक	
३	बौद्ध गुम्बा शेर्पे सडक	
४	टेकेगोलाई रामखर्क सडक	
५	गाईखर्क हिले सडक	
६	भफ्पुटप्पु सडक	
७	भानु आ.वि लाली माभखर्क सडक	
८	खोलाघारी तल्लो टोडके भरना पदमार्ग	

वडा नं ३ सुलवुड

१	पूर्णपोखरी चिज फ्रायाक्ट्री सडक	आवश्यकता अनुसार अन्य जनउपयोगी कार्यहरुमा समेत खर्च गर्न सकिनेछ ।
२	गजुरमान चौतारा गेहेले सडक	
३	सानीमाई तीनमहिने सडक	
४	लुरिङ्गटार माईपोखरी मंसिरे पदमार्ग	
५	आसिस चौतारा सरस्वती मा.वि बृहत्तर सडक	
६	सानीमाई छिलिङ्ग सडक	
७	आरुबोटे अधिकारीगाउँ मन्दिर चोक सडक	
८	तालगाउँ जिरे माईपोखरी पदमार्ग	
९	सानीमाई चाँपगैरी सडक	

वडा नं ४ मावु

१	पक्कु हाडमादेन सडक	आवश्यकता अनुसार अन्य जनउपयोगी कार्यहरुमा समेत खर्च गर्न सकिनेछ ।
२	पाहारे भकारे सडक	
३	कोकेटार मिरिक सडक	

वडा नं ५ जमुना

१	डाँडाघर खोपी सडक	आवश्यकता अनुसार अन्य जनउपयोगी कार्यहरुमा समेत खर्च गर्न सकिनेछ ।
२	देउमी गोलाई घम्टीडाँडा सडक	
३	माईदोभान धुवाखोला सडक	
४	आले इङ्गला सडक	
५	मेगवर्ने ठगीटार सडक	

घ) सुशासन तथा सार्वजनिक वित्तिय व्यवस्थापन :

- गाउँपालिकामा सुशासन कायम गर्नका लागि वित्तिय सुशासन जोखिम च्यूनीकरण कार्ययोजना निर्माण गरि लागू गर्न निर्देशन दिने साथै कर्मचारीहरुलाई उच्च मनोवलका साथ कार्य गर्ने गराउने किसिमको प्रोत्सहानको व्यवस्था समेत गरिने तथा दण्ड पुरस्कारको नीतिलाई पूर्णरूपमा कार्यन्वयन गर्न प्रमूख प्रशासकीय अधिकृतलाई पूर्ण अधिकार प्रदान गरिने प्रस्ताव सर्वसहमतीबाट पारित गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको लागि राजश्व प्रक्षेपण प्रतिवेदन तयार गरी कार्यान्वयन गर्न निर्देशन दिन प्रस्ताव पारित गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको अन्तिम लेखा परिक्षण प्रतिवेदन उपर छलफल गरियो र देखिएका बेरुजुहरुलाई नियमित असुली गर्न प्रमूख प्रशासकीय अधिकृतलाई कानुन अनुसार जिम्मेवारी बनाई काडाईका साथ कार्यान्वयन गर्नको लागि भएकोनिर्णयगरिएको छ । साथै आन्तरिक लेखा परिक्षणबाट आउने बेरुजुलाई अन्तिमलेखा परिक्षण अगाहै फछौट गर्नु पर्नेछ । यसरी योजनाहरु वा उपभोक्ता समूह वा कुनै व्यक्तिको नाममा रहेको बेरुजु फछौट नगरी

नयाँ कार्यको लागी सुरुवाती गर्न अनुमति दिईनेछैन । नयाँ कार्यदेशको लागि आ.ले.प शाखाबाट बेरुजू फछौंट भएको प्रमाण पेश गर्नु पर्नेछ । यस प्रस्ताव सर्वसहमतीबाट पारित गरिएको छ ।

- ४) वित्तिय समानीकरण अनुदान राजश्व बाँडफाडबाट सेवा सुविधा लिने गाउँपालिका फिल्डभत्ता नपाउने कर्मचारीहरुलाईप्रोत्सहान स्वरूपको एक महिना वरावरीको सेवा सुविधा औषधी उपचार खर्चवापत उपलब्ध गराउने निर्णय गरिएको छ । सिभिल प्राविधिकहरुको हकमा एक मुष्ठ फिल्ड भत्ता, सवारी साधन र ईन्धन सम्बन्धी सुविधाहरु प्रचलित कानुन वा गाउँपालिकाले बनाएको कार्यविधि अनुसार दिईनेछ । शस्तर अनुदानबाट सेवा सुविधा लिने प्राविधिक कर्मचारीहरुको हकमा नियम अनुसार फिल्ड भत्ता र अन्य सुविधा उपलब्ध भईरहेको र नभएमा नियमअनुसार गराईनेछ । संघीय सरकारका कर्मचारीलाई प्रोत्सहान वापत बढीमा पचास प्रतिशत प्रोत्सहान भत्ता उपलब्ध गरिने निर्णय यस गाउँसभाबाट पारित गरिएको छ ।
- ५) प्रत्येक योजनाको मर्मत सम्भार ४ प्रतिशत, प्रशासनिक खर्च रकम ३.५ प्रतिशतकट्टा गरि राखिनेछ, जुनमर्मत संभारमा कार्यालय सामान, फिल्ड भत्ता र अन्य आवश्यक औजार उपकरणमा खर्च गरिने प्रस्ताव सर्वसहमतीबाट पारित गरिएको छ ।
- ६) गाउँपालिकाका लागि देहायको आन्तरिक क्षमता विकास तालिम तथा गोष्ठी संचालनको खर्च मापदण्ड(Expenditure Norms for Internal Training)स्वीकृत गर्ने प्रस्ताव पारित गरिएको छ ।

सि.नं.	विवरण	परिमाण	दर	कैफियत
१	प्रस्तावना लेखन	१	२५००।	
२	व्यानर लेखन	१	१२०० देखि ३०००।	आकार अनुसार
३	परिवहन प्रशिक्षक प्रति दिन	१	१५००।	
४	प्रशिक्षक राजपत्राङ्कित	१		नियमानुसार
५	प्रशिक्षक राजपत्राङ्कित	१		नियमानुसार
६	डायरी	१	२००।	प्रतिगोटा
७	स्पाइरल	१	८०।	प्रतिगोटा
८	पाइलट पेन	१	१२५।	प्रतिगोटा
९	डटपेन	१	२०।	प्रतिगोटा
१०	कार्डवोड	१	२०।	प्रतिगोटा
११	सेतो कागज	१	१०।	प्रतिगोटा
१२	सेल्लो टेप	१	२५।	प्रतिगोटा
१३	मास्केटिङ टेप	१	५०।	प्रतिगोटा
१४	बोणिङ टेप	१	१००।	प्रतिगोटा
१५	मार्कर पेन	१	७०।	प्रतिगोटा
१६	बोर्डमार्कर	१	८०।	प्रतिगोटा
१७	पंचिङ मेसिन	१	१५०।	प्रतिगोटा
१८	स्ट्रिच मेसिन	१	१२५।	प्रतिगोटा
१९	स्ट्रिचपीन	१	१५।	प्रतिड्वा
२०	स्केल	१	३०।	प्रतिगोटा
२१	सहभागी व्यक्तिलाई चिया खाजा	१	१५०।	प्रतिव्यक्ति
२२	खाना सहभागी	१	२७५।	प्रतिव्यक्ति
२३	सहभागी यातायत खर्च नजिक	१	४००।	प्रतिव्यक्ति
२४	सहभागी यातायत खर्च टाडा	१	८००।	प्रतिव्यक्ति
२५	कार्यक्रम सहायक	ल.स.	१५००।	प्रतिव्यक्ति
२६	कार्यक्रम सहयोगी	ल.स.	१०००।	प्रतिव्यक्ति
२७	संचार खर्च		२०००।	ल.स
२८	प्रतिवेदन तयारी खर्च	१	३०००।	वटा
२९	भाडा तथा विविध		१५००।	ल.स
३०	फोटोकपि खर्च		५०००।	ल.स

३१	दैनिक भ्रमण भत्ता		नियमानुसार	प्रतिदिन प्रति व्यक्ति
३२	गाडी भाडा		७०००।००	प्रतिदिन

- ८) गाउँपालिकाबाट पेशकी लिई हालसम्म पनि पेशकी फछ्योट नगर्ने व्यक्ति संघ संस्थाहरुलाई अविलम्ब पेशकीफछ्योट गर्ने ताकेता गर्न अन्यथा कानुन बमोजिमको कारबाही गर्न कार्यालयलाई निर्देशन दिनेप्रस्ताव सर्वसहमतीबाट पारित गरिएको छ ।
- ९) गाउँपालिकाको कार्यालयले डपाणडा नेटवर्क नेपाल,युनिटी ईन हेल्थर अन्य साभेदारी संस्थाहरुसंग भएको सम्झौता बमोजिम आगामि आ.व. २०७९/०८० को लागि कार्यक्रम स्वीकृत गरि कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरिएकोछ । साथैनिहारीका नेपाल,जिल्ला रेडक्रस, कृषक महासंघ, सहकारी संस्था र अन्य साभेदारी संस्थाहरुले पेश गरेको कार्यक्रम अध्ययन गरि कार्यक्रम संचालनको वातावरणगाउँपालिकाले समन्वयात्मक भूमिका खेल्ने प्रस्ताव पारित गरिएको छ ।
- १०) गाउँपालिकाको ,विभिन्न समिति ,वडा समितिको वैठकमा सहभागि कर्मचारीलाई राजपत्राकित भए प्रति बैठक माथिल्तो सरकारको नियमानुसार भत्ता दिने प्रस्ताव पारित गरिएको छ ।
- ११) गाउँ कार्यपालिकाले गरेका आर्थिक विधेयक, विनियोजन विधेयक, नीति, कार्यक्रम तथा वजेट, वार्षिक भौतिक तथा आर्थिक प्रगति समिक्षा र हाल सम्मको कागजात पुगेका नियमसम्मत फछ्योट हुने वेरुजूहरुलाई फछ्योट गर्ने प्रस्तावलाईयस सन्दर्भपुर गाउँपालिकाको दास्तो गाउँसभाको एधारौ अधिवेशनबाट सर्वसहमतीले पारित गरिएको छ ।